

KASVATUS

EESTI ÕPETAJATE LIIDU KASVATUSTEADUSLIK AJAKIRI

A. VEIDERMA: Noorte kutselisest ettevalmistusest kooli
ja praktika kaudu

A. ELANGO: Õppeainete meeldivus õpilastele

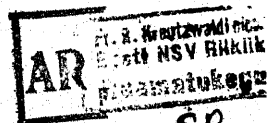
AULIS ARET: Tunni asum ja distsipliin

V. ALTTOA: Jooni Inglise koolisüsteemist

KOOLIUUENDUSNURK—E. HANSEN: Seinaleht koolis
KIRJANDUSE ARVUSTUSI JA ÜLEVAATEID

VÄLISMAALT

KROONIKA

NR. 1

NÄÄRIKUU

1939

ÜLDTUNTUD

vabrik soovib kitsasfilmide demonstreerimiseks 1937. aastal Pariisi maailmanäitusel „Grand Prix“ auhinnaga kroonitud

MOVECTOR SUPER 16

ja ülesvõtete teostamiseks

MOVEX 30

Nende aparaatide jaoks on võimalik kasutamiseks anda „Agfa“ filmide arhiiv, samuti Saksa õppefilme. Olgu tähendatud, et kitsasfilmid ei ole tulekardetavad.

ESINDUS EESTIS:

AGENTUUR „ESTANIL“ KURSELL & RAUDSEP

Tallinn, V. Posti tän. 6

TALLINNA MAJAOMANIKKUDE PANK

Harju tän. 45

Kodune keskjaam 478-50
Juhatuse telefon 443-67

Uues varakambris

TERASLAEKAD (SEEFID)

mitmesuguses suuruses

**Välisraha
Hoiusummad ja laenud**

Avatud äripäevadel kella 9—2
Laupäeviti kella 1-ni

KASVATUS

Eesti Õpetajate Liidu kasvatusteaduslik ajakiri

Nr. 1

Näarikuu 1939

21. aastakäik

A. VEIDERMA

Noorte kutselisest ettevalmistusest kooli ja praktika kaudu

Peale Põhiseaduse võttis Eesti Asutav Kogu vastu kaks tähtsat seadust, mille sihiks on kindlustada eestlase olemist oma esivanemate maal. Esimene neist on maaseadus, mis teeb eestlase pere-meheks oma töö ja vaevaga haritaval põllul. Teine on avalikkude algkoolide seadus, millega pannakse alus rahva hariduse korraldusele ja mis peab eesti rahvale kindlustama olla suuteline võistleva teiste maailmarahvaste peres. Kuid Asutav Kogu pannes kehtima kuueaastase koolisunduse leidis, et tulevase kodaniku ettevalmistus ei peaks piirduma algkooliga, iga noor peale algkooli lõpetamist peaks saama veel täiendavat ettevalmistust eluks kooli kaudu vähemalt kahe aasta vältel. Seda algkoolile järgnevat kooli nimetas Asutav Kogu täienduskooliks, mis pidi olema sunduslik neile algkoolilõpetajaile, kes mõnes teist tüüpi koolis oma hariduse omandamist ei jätka. Kuid missuguseid ülesandeid pidi taotlema täienduskool, kas tal peaks olema üldhariduslik või kutseline iseloom, — see küsimus jäi lahtiseks ja seoses sellega on jäänud lahtiseks ka täienduskooli kursuse vältus. Eriseadust, mis lahendaks täienduskooli küsimuse, seni pole kehtima pandud.

Säärase selgusetu olukorra juures on arusaadav, et täienduskool kogu kahekümne aasta jooksul pole saanud jalgu alla. Mõni aasta tagasi oli täienduskoolide arv kaunis suur, viimasel ajal võib konstateerida tendentsi muuta neid kutsekooleks. Kui see ümberkujundamise protsess pole sündinud nõnda kiiresti, kui seda kooli-ülalpidajate poolt sooviti, siis on seda põhjustanud peamiselt majanduslikud kaalutlused.

Algkooli lõpetab laps normaalselt neljateistkümnenaastasena. Selles eas pole ta iseloom ja harjumused veel lõplikult kindlaks kujunenud. Headuse ja kõlbluse seeme, mille algkool on noore hin-

gesse külvanud, võib kergesti hävida, kui ümbrus, milles noor viib, pakub kõlbeliselt halba eeskujut. Ka teadmised ning oskused, mis algkoolis on omandatud, võivad ununeda ning kaduma minna, kui noor pärast algkooli lõpetamist enam ei tee raamatuga tege- mist. Linnades tekitab noorsoo kasvatust juhtivaile asutustele tõsist muret, kuidas kaitsta algkooli lõpetanud noori tänava kõlbe- liselt laostava mõju eest.

Jättes aga noore veel mõneks aastaks kooli kasvatusliku mõju alla lahendame kõige paremini mainitud mureküsimuse.

Kuid missugust praktilist ülesannet peaks taotlema algkoolile järgnev sunduslik kool ja mis laadi peaks ta kandma?

Varemail ajal ja veel praegugi toimub suurema hulga noorte elukutseline ettevalmistus käitises. Tulevane põllumees õpib põllu- majandust ja põllutööd talus praktiliselt ise põllul töötades. Tule- vane laudsepp läheb meistri juurde õpipoisiks. Noor inimene, kes tahab saada ärimeheks, astub kaupmehe juurde poodi õpilaseks.

Praegusel ajal on sellasest kutselisest ettevalmistusest vähe. Inimene, kes töötab oma elukutse alal isaisade viisi, kes ei oma teo- reetilisi teadmisi, kuidas tõsta ja parandada oma tööviise, ei suuda majanduslikus võitluses jääda püsima. Suurimat edu ja tagajärgi saavutab vaid see, kes kasutab areneva teaduse ja moodse tehnika saavutusi oma elukutselises töös. Praktika käitises üksi ei suuda anda küllalt teoreetilisi aluseid töö edukuse tõstmiseks — sellele otsusele on tulnud kõik kultuurrahvad. Käitisele peab siin abiks tulema kool, tema annab inimesele moodsed töö-vahendid ja näitab teid, kuidas neid kasutada.

Elukutseid on palju. Tekib ületamatuid raskusi ja käib ka ühis- konnale majanduslikult üle jõu asutada iga elukutse tarvis vastav kutsekool, kus noor inimene saaks tarvilise praktilise ja teoreetilise kutselise ettevalmistuse. Ei suuda kooli juures asutatud töökojad, musterkontorid, müügiklassid, katsepõllud jne. ka üksi kuidagi asendada käitise tegelikku praktikat. Noore inimese kutselisest ettevalmistusest peavad osa võtma seepärast nii käitis kui ka kool.

Eestis selle küsimuse lahendamisel tuleb käia sama teed, nagu seda käivad kõik suured Lääne-Euroopa kultuurrahvad. Noorte inimeste tarvis, kes algkooli on lõpetanud ja tegutsevad praktilikal tööd õppides, tuleks asutada vastavad õpilaskoolid, neis õpiksid noored 1½ päeva nädalas, olles sel ajal käitisetööst vabad. Sää- raste koolidena töötavad meil praegu suuremais linnades tööstus- õpilastekoolid. Riigikogus on praegu arutamisel majandusliku kutseoskuse seadus, mis näeb ette õpilaskoolide asutamist neile noortele inimestele, kes töötavad õpilastena ärides ja käitistes. Järgnevakst tähtsaks sammuks peaks olema põllumajanduseõpi-

lastele koolide asutamine üle kogu maa. Iga tulevane põllumees peaks omama tarvilikku teoreetilist ettevalmistust kooli kaudu. See asjaolu on tähtsaim eeldus selleks, et viia eesti põllumajandust õitsele. Põllumajandusõpilaskoolide õppetöö tuleks loomulikult teisiti korraldada, kui see on praegu tööstus- ja majandusõpilaste kooles linnades. Põllunduses töötavalt noorilt ei saaks nõuda, et nad sel ajal, kui põllutööd väljas on alanud, peaksid koolis käima, kuigi 1—2 päeva nädalas. Põllumajanduslikkudes koolides õpetus toimugu pidevalt 4—5 kuu vältel talvel põllutööde vaheajal.

Ei tohiks unustada ka neid hulki noori, kes ei tööta palgalistena käitistes. Ka neile tuleks asutada vastavad koolid, kus tuleks õpetada peale üldhariduslike ainetega aineid, mis igale inimesele igapäevases elus vajalikud. Iga noor inimene peaks midagi mõistma ja oskama — see on suur ülesanne. Suurema kontingendi säärase üldõpilaskoolide õpilaskonnast moodustab nais-element, sellepärast naiste elukutses tarvilikud õppeained peaksid leidma tütarlaste kooles küllaldast tähelepanu. Täiendavate õpilaskoolide asutamine on meie omavalitsustele vabatahtlik. Kuna nende tähtsust pole suudetud hinnata, siis pole selles suunas tähelepanuväärset edu märgata. Nende tekkimiseks ja arendamiseks on loota hoogu vaid sel puhul, kui nende asutamine ja neis käimine tehakse sunduslikuks. Arusaadavalt pole võimalik seda nõuet teostada paari aastaga; siin tuleb ületada suuri raskusi, nagu koolihoonete ehitamine, viimaste varustamine seadistega, õppejõudude ettevalmistamine jne. Praegu, millal on teostamisel vallapiiride ümberkorraldamine, tuleb tõsiselt hoiatada vabanevate valla- ja koolimajade likvideerimise eest. Tuleks hoolega kaaluda, kas ei saaks neid kasutada mainitud hariduslikeks otstarveteks. Linnades tuleks loobuda õpilaskoolide paigutamise teiste koolide ruumesse õhtuti. Peaksime lõpuks jõudma nõnda kaugele, et iga kool võiks töötada oma majas ja normaalsel ajal, s. o. enne lõunat. Tähtsaks küsimuseks osutub tarvilikult ettevalmistatud õppejõudude kaadri loomine. Ei tohi unustada, et õppejõud kutsekooles ei vaja mitte üksi teoreetilisi teadmisi, vaid nad peavad olema meistrid oma erialal, sest ainult sel tingimusel suudavad nad õpilastele anda seda, mis neil pärast praktilises elus vaja.

Edasiseks tingimuseks selleks, et õpilaskoolid võiksid õitseda ja seista elunõuete kõrgusel, on asjaolu, et koolil oleks tihe kontakt vastava elukutse alal tegutsevate isikute ja asutistega. Bürookraatlikult ametnikkude kaudu juhitud ja korraldatud kool ei leia vajalikku pooldamist praktikainimeste juures. Ainult sel puhul, kui viimased tunnevad, et kutsekool on loodud nende elukutse vajaduste rahuldamiseks ja kui nad ise võivad osa võtta selle korralda-

mise ja juhtimise tööst, võib loota, et kool omab väärilist lugupidamist ja autoriteeti majandusringkondades. Meie kutselised koad tuleksid kutsekoolidele lähemale tõmmata mitte üksi sõnades, vaid ka tegudes. Ka koolide majanduslikkude kulude kandmisest peaksid nad osa võtma. Kui neil praegu vajalikud ressursid puuduvad, siis tuleks neile need anda. Õigused olgu seotud kohustustega.

Meie suurimaks mureks haridusalal on hoolitseda selle eest, et kõik kodanikud saaksid vähemalt korraliku kuueaastase alghariduse. Selle kõrval on teiseks suuremaks ülesandeks, et kõik noored saaksid oma elukutseliseks tööks korraliku ettevalmistuse. Viimase ülesande teostamiseks tuleb käitis ja kool rakendada ühisele tööle.

A. ELANGO

Õppeainete meeldivus õpilastele

I Probleem.

Õppeainete meeldivuse resp. ebameeldivuse probleem on pedagoogilise psühholoogia kõige enam uuritud alapid. See oli nn. eksperimentaalsele pedagoogikale kaua aega otselemikialaks, kus viimase 30—40 a. jooksul on toimetatud sadasid uurimusi. Vähe on maid, kus sel alal üldse midagi poleks ette võetud. Üks esimesi teerajajaid sel alal oli ameeriklane Taylor teosega „Some Practical Aspects of Interest“ (1897), millele järgnes prantslase Lefèvre'i laiaulatuslik „Une enquête pédagogique“ (1900), mis haarab tervelt 37 000 katseisikut ja on tänaseni jäänud katseisikute arvu poolest vist kõige laiaulatuslikumaks uurimuseks sel alal. Hiljem on sakslased M. Lobsien, W. Stern, M. Kesselring, G. Lunk, G. Deuchler j. t. seda uurimistööd niihästi sisuliselt kui ka meetodiliselt edasi arendanud. Kõige sügavamale üksikasjadesse on läinud rootsi uurija G. Brandell („Skolbarns intressen“, 1913, saksa-keelne tõlge: „Das Interesse der Schulkinder an den Unterrichtsfächern“, Beihefte zur Zeitschr. für angewandte Psychologie 10, 1915). Silmapaistvad on ka soomlaste A. Liliuse, L. Loukola ja R. Malmbergi uurimused. Eestis on kõige rikkalikumat materjali selle küsimuse kohta kogunud J. Parijõgi. Kahjuks on tema tulemused senini alles avaldamata. Üksikuid väiksemaid kirjutusi sellelt alalt on avaldanud L. Kalling-Kant j. t.

Suur uurimuste arv sellel alal on seletatav peamiselt vist küll selle asjaoluga, et neid uurimusi on võrdlemisi kerge korraldada. Vastava ankeedi koostamine, katseisikute leidmine ja tulemuste läbitöötamine on lihtne ja jõukohane igale õpetajale¹. Kuid nende teaduslikku ja praktilis-pedagoogilist väärtust ei maksa üle hinnata. Kasvatusteadusele pakuvad nende uurimuste tulemused huvi peamiselt kahest seisukohast.

Õppekavade koostamisel on tähtis teada, missuguses eas õpilased ühe või teise aine vastu huvi tundma hakkavad, kuigi see huvi ei saa seejuures olla ainukeseks kriteeriumiks. Paljudes õppeainetes leidub huvitavaid ja mittehuvitavaid, meeldivaid ja ebameeldivaid osasid kõrvuti, samuti on õppeaineid, millest küll üldiselt teada on, et nad õpilastele ühelgi vanuseastmel ei meeldi, mida aga sellegipärast ei saa õppekavast välja jätta, näit. grammatika, geomeetria, kirjatehnika. Helsingi ülik. prof. A. Lilius kirjutab õieti:

„On hea, et on sääraseid õppeaineid, mis nõuavad enne kõike püsivust ja hoolt ja mis seepärast ei saa eriti meeldida, ja sääraseid, mis mõjuvad kasvatavalt esmajoonel äratades huvi, võib olla isegi teatud määral vaimustust. On hea tunnistus koolile, kui just need ained, mille ülesandeks on äratada huvi, tõepoolest kuuluvad kõige meeldivamate hulka... Teiselt poolt peab äratama kasvatajate tõsist tähelepanu, kui õppeained, mis peamiselt tahavad mõjuda tundmustele ja tundmuste abil, nagu usuõpetus ja laulmine, kuuluvad nõrgalt pooldatavate või vastumeelsete õppeainete hulka.“²

Asjaolu, et ühel arengujärgul ühed, teisel teised õppeained enam huvi pakuvad, heidab valgust ka üldisele noorsoo vaimsele arengule ning evib seega tähtsust üldise noorsoopsühholoogia seisukohalt. Meeldiva aine struktuur peab vähemalt mingis suhtes olema sugulaslik nooruki hinge struktuurile sellel arengujärgul. Kahjuks on neid uurimusi üsna vähe sellelt seisukohalt läbi töötatud ja selles suunas arendatud.

Tegelikule õpetajale on nende uurimuste korraldamine tähtis ja vajalik peamiselt selleks, et oma kasvandikkude omapära ja individuaalseid erinevusi tundma õppida, osalt vahest ehk ka selleks, et oma õppemeetodit nende andmete najal kontrollida ja revideerida (sest kui muidu meeldiv õppeaine teatud koolis või klassis on eba-

¹ Käesoleva kirjutise ülesanne on ergutada eesti õpetajaid samal alal teotsema, mitte küll niipalju „teaduse edasiviimise“ huvides kui just oma enese pilgu teritamiseks mitmesuguste tegeliku töö juures esinevate asjaolude nägemiseks.

² A. Lilius. „Kasvavien tunneelämä“. Porvo, 1927, lk. 448.

meeldiv, siis tuleb selle põhjusi otsida esmajoones õpetaja isiku ja õppemeetodi juurest).

Kahtlejad võivad küsida, kas õpilased üldse on suutelised otsustama, missugused ained neile meeldivad, missugused mitte, või vähemalt, kas need otsustused pole üsna juhuslikud ja kergesti muutuvad. Tõepoolest on võimalik, et mõni katseisik oma otsuse langetab juhuslikel põhjusil või ei suuda üksikuid aineid teiste hulgast välja tõsta. Olen näinud ankeedi vastuseid, kus õpilane ütleb, et talle „meeldivad kõik õppeained“ või „ei meeldi ükski“. Mõni teine põhjendab näit. arvutamise meeldivust sellega, et „viimne klassitöö läks hästi“ või võimlemise mittemeeldivust sellega, et „alati on pahandus susside pärast“. Kuid sääraseid ebamäärased või juhuslikud otsused on siiski niivõrd vähesed, et nad suurema katseisikute arvu juures ei etenda mingit nimetamisväärset osa.

Et õpetaja isikul on suur mõju vastustele, see on ilmne, ent seda ei saa enam pidada juhuslikuks asjaoluks, vaid see on üks seiku, mida säärase uurimuse abil huvitav on selgitada (näit. katset korrates 2 aastat järjestikku, kui kummalgi aastal teatud õppeaineid õpetavad eri isikud).

Et neil kõrvalistel teguritel siiski mitte väga suurt mõju ei ole, seda näitab võrdlemisi suur üksmeel, millele eri maade uurijad meeldivaimate ja ebameeldivaimate õppeainete suhtes on jõudnud. Ka mõne aja tagant samade katseisikute juures korratud ankeedid on andnud üldiselt samu tulemusi, mis näitab teatud konstantsust meeldivuses. Ameerika uurija Lewis korraldas meeldivusuurimuse 4 klassiga enne ja pärast suvevaheaga ja nägi, et klasside otsustused kokkuvõetult polnud palju muutunud. M. Kesseling korraldas katse seminari ühes ja samas klassis kahel teineteisele järgneval aastal ja võis tõdeda, et õpilaste seisukohad vahepeal polnud kuigi palju muutunud.

Need faktid tõendavad, et õppeainete meeldivuse või ebameeldivuse alal siiski on teatud konstantsus olemas ning et see muutub peamiselt vaid õpilaste sisemistel, s. o. hingeelulistel põhjustel, esmajoones kasvandiku arengust tingituna.

II Meetodid.

Algul toimetati neid uurimusi väga lihtsalt: lasti õpilastel kirjutada sedelitele, missugune õppeaine kellelegi meeldib kõige rohkem ja kokkuvõttes näidati, missuguseid aineid kui mitu korda oli mainitud. W. Stern asetaski esimesena (1905. a.) küsimuse ka

kõige ebameeldivama õppeaine kohta. Hiljem võeti juurde veel põhjendusküsimusi: miks just see aine meeldib resp. ei meeldi. Mõned uurijad (näit. M. Kesselring) on lasknud kirjutada kaks meeldivat ja kaks mitte-meeldivat ainet oletades, et õpilastel on raske otsustada, mis-sugune aine neile just kõige rohkem meeldib. Mõned teised taas andsid katseisikuile paljundatud õppeainete nimestikud ja palusid ained meeldivuse järgi järjekorda seada (Lobsien ja Lilius osas katsetes). See tee osutus võrdlemisi viljakaks ja otstarbekohaseks, kuid noorematele õpilastele liiga raskeks. Võimalik on toimida ka nii, nagu tegi Lewis, kes laskis õpilastel õppeained jagada kolme rühma: meeldivateks, ükskõikseteks ja mitte-meeldivateks.

Kumba teed me ka ei tarvitaks — kas laseme õpilastel järjestada meeldivuse järgi kõik õppeained või laseme neil märkida ainult kõige meeldivama ja kõige ebameeldivama, igal juhul on kasulik anda õpilastele paljundatud õppeainete nimestik kätte. Muidu jääksid mõned kõrvalisemad õppeained silmapaari vahele, või jagatakse mõni õppeaine omavoliliselt osadeks, näit. „ei meeldi murdarvudega arvutamine“ jne. Õppeainete loetelu koostades võib õpetaja küll omalt poolt õppeaineid osadesse jagada, usuõpetust katekismuseks ja piiblilooks, emakeeleõpetust näit. kirjatehnikaks, grammatikaks ja lugemiseks resp. kirjandusõpetuseks, kuna igauks neist osadest on ilmselt erineva koetisega. A. Lilius uuris eriti, mis-sugust mõju avaldab valmispaljundatud õppeainete loetelu. Ta laskis 15 klassis õpilastel meeldivaima ja ebameeldivaima aine vabalt üles kirjutada, teises 15 klassis aga paljundatud nimestikus \pm ja — märgiga märkida. Vahe oli eriti ilmne käsitöö meeldivuse hindamises, mis viimasel juhul oli palju kõrgem. Lilius seab seda sellega, et esimesel juhul paljud õpilased käsitööd üldse ei võtnud õppeainena ja jätsid hindamata. Et paljundatud loetelu järjekord ei avaldaks eksitavat mõju, siis on soovitatav pooltele katseisikutele anda õppeainete loetelu tähestikulises järjekorras, teisele poolele aga just ümberpööratud järjekorras — seega nivelleeruksid paljundatud loetelude järjekorra mõjud.

Sama A. Lilius uuris, millist mõju avaldab katse tulemustele ankeedi anonüümsus. Ta laskis 20 klassis vastused anda nimeliselt, teises 20 klassis anonüümselt. Vastuseid kokku võttes selgus, et nimeliste vastuste puhul need ained, mida õpetasid klassijuhatajad või teised õpetajad, kellel vastavas klassis oli enam tunde, olid meeldivuse poolest enam esile tõstetud. Osa õpilasi lootis sel teel mõjuvamatele õppejõududele meeldida. Sellepärast tuleb seal, kus tahetakse saada objektiivseid tulemusi, eelistada anonüümset ankeeti; kus aga õpetaja tahab selle ankeedi abil õppida tundma

oma kasvandikke ja nende isiksust, seal on nimeline katse paratamatu.

Ka katse korraldamise ajal on teatud mõju tulemustele; eriti tuleb arvestada katsele eelnenud tunni mõju. Et seda vältida, on kõige parem sääraseid katseid korraldada kohe hommikul esimese tunni alul. Kui katse korraldatakse ühe ja sama kooli mitmes klassis, siis tehtagu seda kõikides klassides korraga, et õpilased vahetunnil ei saaks isekeskis selle üle mõtteid vahetada. Aeg enne ja pärast pingutavaid klassitöid ei ole soodus niisuguseks katseks. Loodusõpetuse, võimlemise jms. hindamisele võib avaldada mõju ka aastaag.

Ka materjali läbitöötamisel võib tarvitada mitut meetodit, kusjuures tulemused võivad muutuda selle järgi, missugust meetodit tarvitati.

Kõige lihtsam tee on arvutada välja, kui suur % katseisikuid peab seda või teist ainet kõige meeldivamaks ja kui suur % kõige ebameeldivamaks. Ent sel teel saadud andmeid on raske võrrelda. Oletame näit., et arvutamine meeldib 24% ja ei meeldi 30%, joonistamine meeldib 18% ja ei meeldi 16% — kumb neist õppeaineist on nüüd õpilastele meeldivam? Et tulemusi teha võrreldavaiks, võttis A. Lilius (tema järele ka L. Loukola j. t.) tarvitusele n. n. meeldivuskoeffitsiendi arvutamise. Ta nimetab selleks arvu, mis saadakse, kui positiivsete hinnete % -st arvata maha negatiivsete hinnete %. Eeltoodud näite puhul oleks järelikult arvutamise meeldivuskoeffitsient — 6 ja joonistamise oma + 12. Neid koeffitsiente võib graafiliselt kujutada joondiagrammil. Kuna ei ole ükskõik, kui suure hulga seast teatud aine on saanud teatava arvu positiivseid hindeid, siis soovitab A. Lilius oma meeldivuskoeffitsienti korrutada hinnangu aluseks olevate ainete arvuga.

W. Stern ja paljud teised tema järglased on käinud teist teed. W. Stern jagas kõik hindamisalused ained positiivseteks, indifferentseteks, bipolaarseteks ja negatiivseteks. Positiivseteks loeb ta aineid, mida on kõige meeldivamana nimetatud 5% rohkem kui kõiki aineid keskmiselt ja kui positiivsete hinnete % on 2 korda suurem sama aine negatiivsete hinnete protsendist. Samasugusel alusel eraldatakse ka negatiivsed ained. Indifferentsete hulka arvab Stern niisugused õppeained, mille pooldajate ja vastustajate arv ei tõuse üle 10% ega ole suurem kui vastassuunaline arv kahega korrutatult. Bipolaarsete hulka kuuluvad selle järgi need ained, mille pooldajaid kui ka vastustajaid on üle 10%. Selle arvutamiskiisi edud paistavad silma eriti siis, kui tulemusi graafiliselt kujutada tulpdiaagrammil.

Veel keerulisema kuid ühtlasi täpsema ja vist küll kõige parema tulemuste arvutamise viisi paneb ette G. Deuchler¹⁾. Ta võtab õppeainete rühmitamise aluseks J, mis arvutatakse järgmise valemi põhjal: $J = \frac{100}{f}$, kusjuures f tähendab hindamisel olnud õppeainete arvu.

Positiivsed on Deuchleri järgi need õppeained, mille eelistajate % (P_p) on suurem ja põlgajate % (P_n) väiksem kui J:

$$\begin{aligned} P_p &> J \\ P_n &< J \end{aligned}$$

Negatiivsete ainete juures on need vahekorrad ümberpöörduvad:

$$\begin{aligned} P_n &> J \\ P_p &< J \end{aligned}$$

Indifferentsed on säärased õppeained, mille pooldajate ja vastustajate % on väiksem kui J või võrdne J-le:

$$P_p \leq J; P_n \leq J$$

Bipolaarsed on säärased õppeained, mille niihästi pooldajate kui ka vastustajate % on suurem kui J, kusjuures nende vahe on väiksem kui J:

$$\left. \begin{array}{l} P_p \\ P_n \end{array} \right\} > J; P_p - P_n \leq J$$

Positiivselt bipolaarsed on õppeained, mille pooldajate kui ka vastustajate % on suurem kui J ja pooldajate % ületab vastustajate oma arvuga, mis on suurem kui J:

$$\left. \begin{array}{l} P_p \\ P_n \end{array} \right\} > J; P_p - P_n > J$$

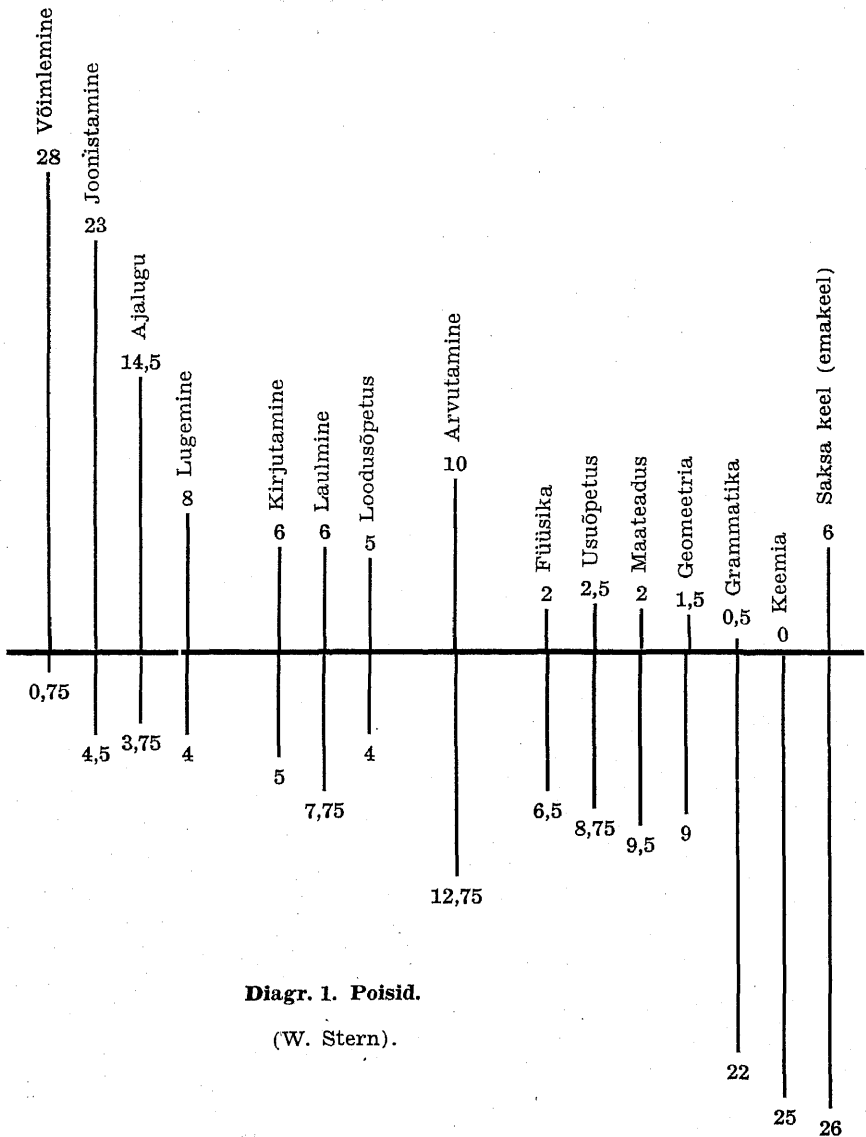
Negatiivselt bipolaarsete ainete juures ületab vastustajate % pooldajate oma arvuga, mis on suurem kui J:

$$\left. \begin{array}{l} P_p \\ P_n \end{array} \right\} > J; P_n - P_p > J$$

III Tulemusi.

Allpool esitame diagrammide kujul mõned iseloomulikumat näited ulatuslikumate välismaiste uurimuste tulemustest. Huvitav oleks neid kõrvutada J. Parijõe poolt Tartu koolides kogutud

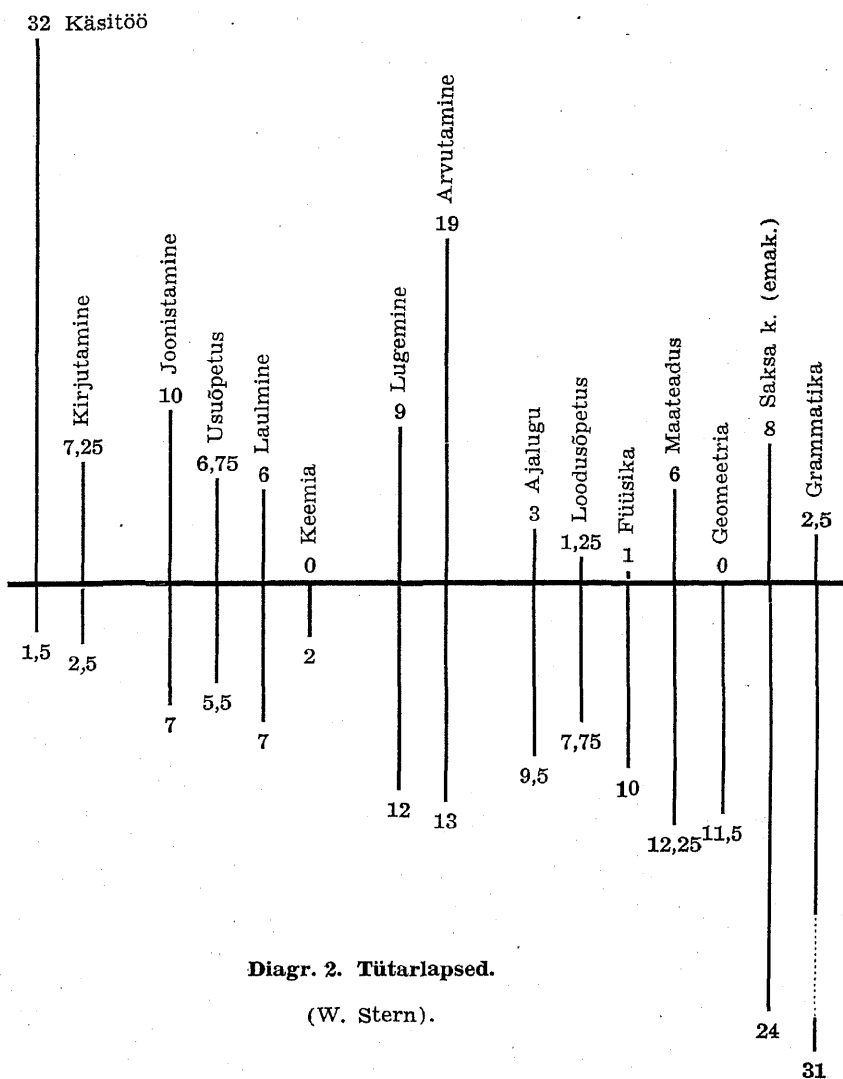
¹ G. Deuchler. Über die methodische Behandlung der Beliebtheitsuntersuchungen. Zeitschr. für pädag. Psychologie, 1917.

andmetega, kuid kuna need siamaani on alles avaldamata, siis tuleb sellest siinkohal loobuda.

W. Stern¹⁾ töötas läbi ja avaldas 1461 poisi ja 1095 tütar-

¹ W. Stern, „Über Beliebtheit und Unbeliebtheit der Schulfächer“, Zeitschr. für pädagog. Psychologie, VII, 1905.

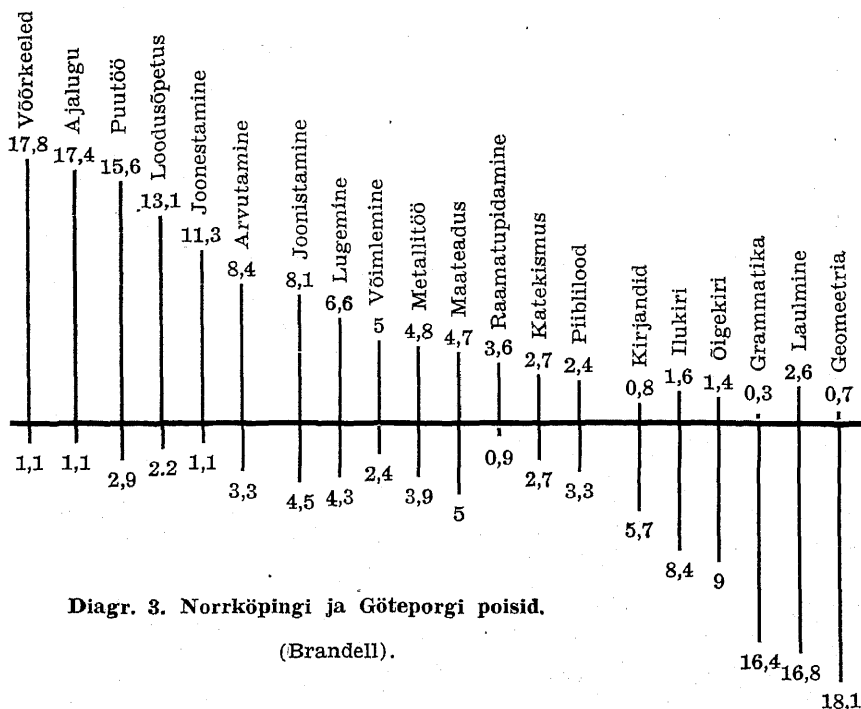
lapse ning 141 seminaristi vastused küsimusele, missugune on nende meeldivaim ja ebameeldivaim õppeaine. Tulemused selguvad juuresolevaist tulp-diagrammist (diagr. 1 ja 2).

G. Brandell²⁾ olid katseisikuteks Norrköpingi, Göteborgi

²⁾ G. Brandell, „Das Interesse der Schulkinder an den Unterrichtsfächern“. Bhzang Ps. 10, 1915.

ja Stokholmi eel- ning algkoolide lapsed 7—18 a. vanuses. Allpool-
toodud tulp-diagrammides on kokkuvõetud 832 poisi ja 775 tütar-
lapse vastused Norrköpingi ja Göteborgi algkoolidest (diagr. 3
ja 4).

Nagu nähtub ülaltoodud diagrammidest, puuduvad antud juhul
bipolaarsed ained täiesti; on selgesti näha, missugused õppeained

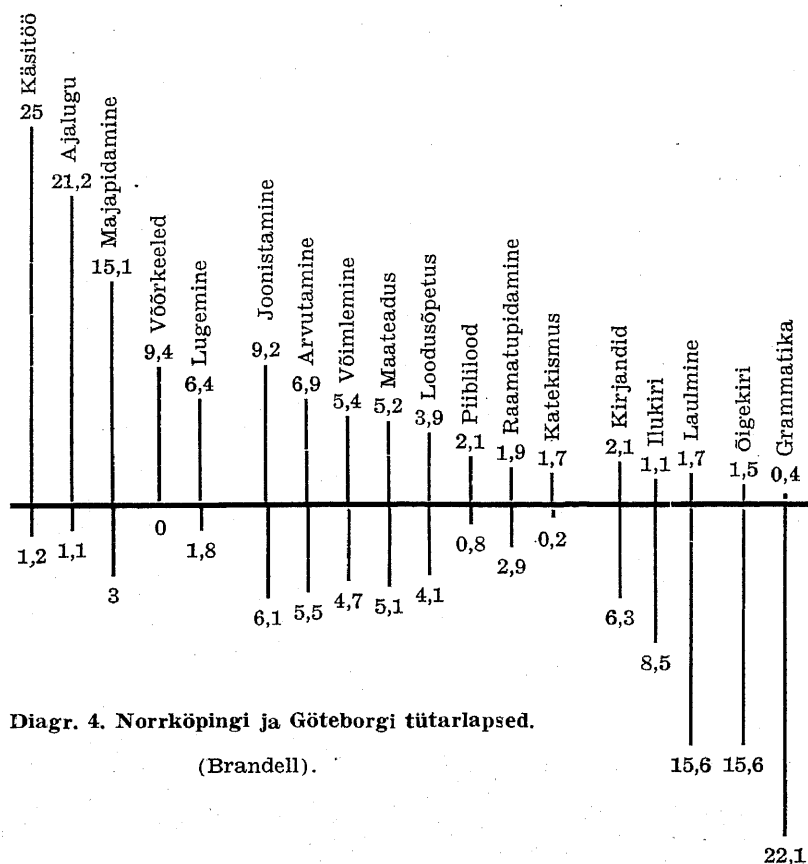
Diagr. 3. Norrköpingi ja Göteborgi poisid.

(Brandell).

kuuluvad positiivsete, missugused negatiivsete ja missugused indif-
ferentsete hulka.

A. Lilius¹⁾ korraldas 1910. ja 1911. a. Vaasa, Turu ja Helsingi
algkoolides katse, jagades õpilastele paljundatud õppeainete loe-
telud, kus õpilased pidid ära märkima, missugune aine meeldib neile
kõige enam ja missugune kõige vähem ning miks? Edasi pidid
katseisikud vastama, kas neile meeldib enam botaanika või zoo-
loogia, Soome või üldine ajalugu. Läbi töötati 951 lapse vastused
10.—13. elua., kusjuures kõik kolm linna olid esindatud peaaegu

¹ A. Lilius, „Kouluiän sielunelämä,“ W. Söderström, Porvoo, 3. tr. 1934 ja
Kasvavien tunneelämä. W. Söderström, Porvoo 1927.

Diagr. 4. Norrköpingi ja Göteborgi tütarlapsed.

(Brandell).

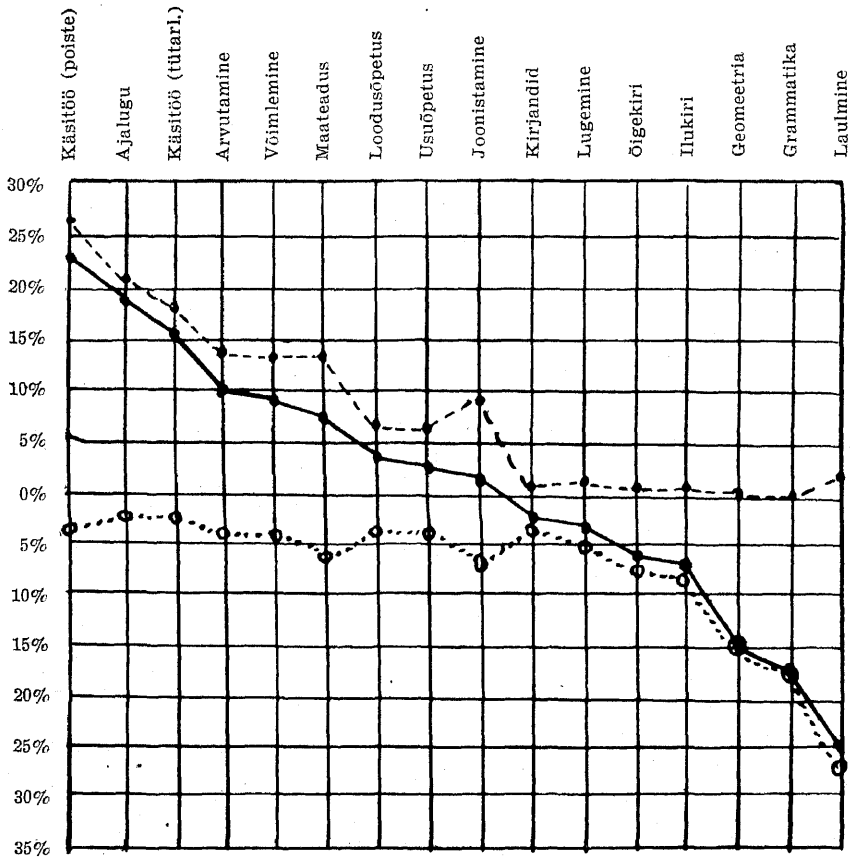
võrdse katseisikute arvuga. Tulemused on kujutatud alljärgneval joondiagrammil (diagr. 5).

Ülemine joon kujutab nende katseisikute %, kellele vastavad õppeained meeldisid, alumine joon nende arvu, kellele ei meeldinud, keskmine — mõlemate vahet (meeldivuskoeff.).

Allpool toome võrdluse huvides Liliuse, Brandelli ja Malmergi uurimuste tulemused ühisteks diagrammideks kokkuvõetutena (diagr. 6 ja 7). Kõverjooned kujutavad seal positiivsete ja negatiivsete hinnete protsendi vahet (meeldivuskoeff.), nagu diagr. 5 keskmine kõverjoon.

Vaadeldes neid diagramme, eriti kaht viimast, näeme, et eri maades ja eri oludes ettevõetud uurimused on viinud võrdlemisi ühtlastele tulemustele (allakirjutanu teadete järgi ei erine ka J. Parijõe andmed nendest oluliselt). Eriti suur kooskõlas valitseb Li-

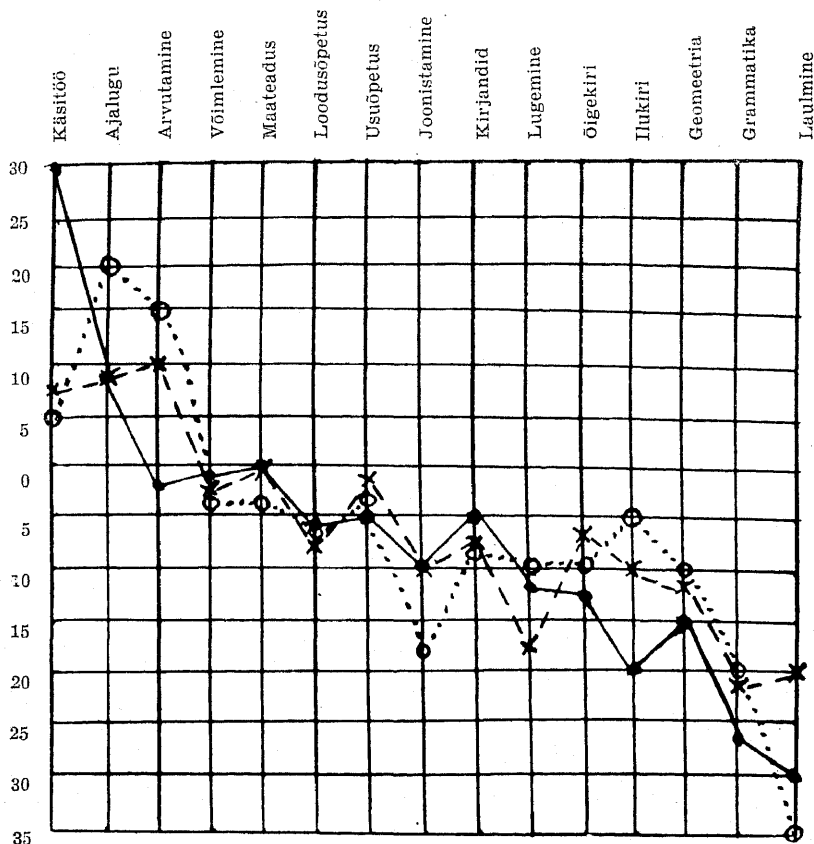
Diagr. 5.
Vaasa, Turu ja Helsingi algkooliõpilased (Lilus).

liuse ja Brandelli andmete vahel, kuna need mõlemad käivad linna-
laste kohta. Vaevalt saab nii suurt ühtelangevust pidada juhus-
likuks. Pigemini tuleb selles näha kinnitust oletusele, et ühed ained
õpilaste hingestruktuurile enam vastavad kui teised. Kahjuks ei
võimalda selle kirjutuse kitsad raamid näidata huvide muutumist
vastavalt katseisikute vanusele.

Toodud andmetes paistavad silma mõned erinevused poiste ja
tüdrukute vahel. Poistele meeldib loodusõpetus, geomeetria, gram-
matika, võimlemine ja joonistamine rohkem kui tütarlastele; tü-
tarlastele meeldib aga laulmine ja usuõpetus enam kui poistele.

Üldiselt leiab nende uurimustega uuesti kinnitamist asjaolu, et
algkooliealised lapsed väga kõrgelt hindavad füüsilist eneseväl-

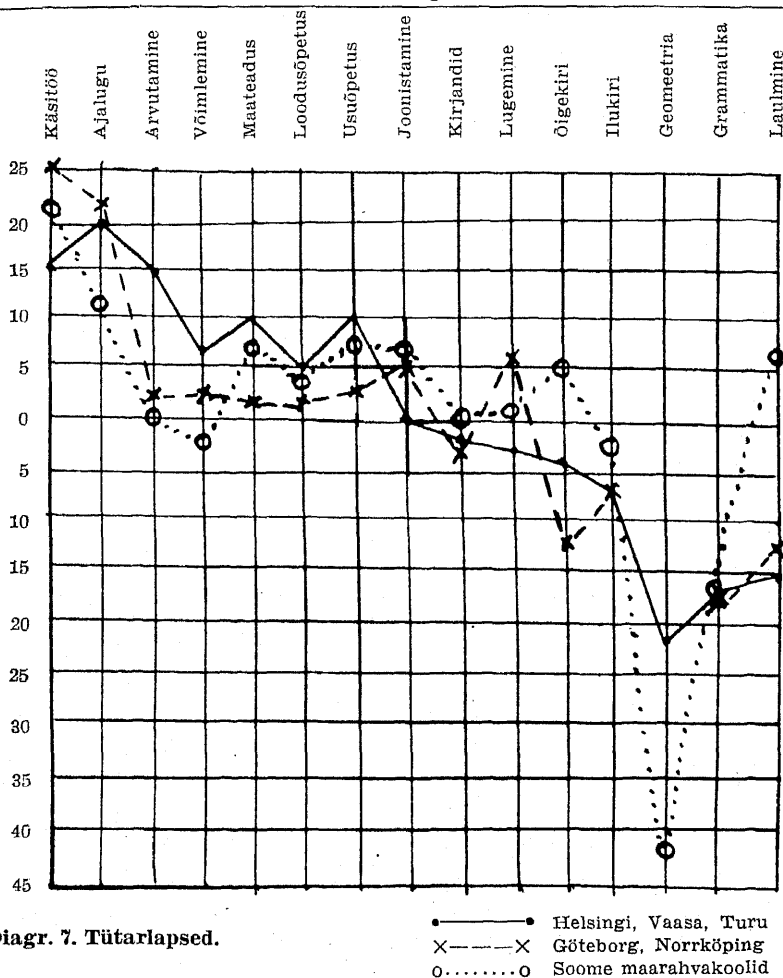

Diagr. 6. Poisid.

- Helsingi, Vaasa, Turu
- ×---× Göteborg, Norrköping
- o.....o Soome maarahvakoolid

jendamist ja eelistavad neid õppeaineid, mis seda suuremal määral võimaldavad, nagu käsitöö, võimlemine jne.

Teiseks eelistatavaks õppeainete rühmaks on need, mis võimaldavad suuremal määral rakendada isetegevust, nagu looduse, maateadus, tütarlastel majapidamine jne. Ka arvutamise võrdlemisi kõrge meeldivuskoeffitsient on tõenäolikt tingitud sellest, et selle aine õppimisel igäüks saab midagi otsekui lõpuni valmis teha, leides endale jõukohaseid, parajasti jõude pingule tõmbavaid ülesandeid; osalt teeb arvutamise meeldivaks ka ta praktiline, elulähedane iseloom.

Diagr. 7. Tütarlapsed.

●——● Helsingi, Vaasa, Turu
 ×——× Göteborg, Norrköping
 ○.....○ Soome maarahvakoolid

Ajaloo meeldivus on seletatav ta muinasjutulähedusega ja põnevate episoodidega¹).

Kuivõrd vähe abstraktsed ained algkooliealisi lapsi köidavad, seda näitab geomeetria ja grammatika vastumeelsus kõikide uuri-
 muste andmetel. See on täiesti kooskõlas sellega, mis meil algkooliealise lapse hingeelust siiani üldiselt teada on.

N. n. oskusainetest kuuluvad paljud, nagu joonistamine, laulmine, mõnikord ka võimlemine, kahepoolsete hulka: nendele õpilastele, kellel nende harrastamiseks on andeid ja väliseid eeldusi,

¹ Vt. lähemalt: A. Elango „Õpilaste suhtumine ajalooõpetusele“, „Kasvatus“ nr. 2, 1938.

nad meeldivad, teistele aga on nad vastumeelsed. Silma paistab eriti laulmisõpetuse ebameeldivus. L i i u s ütleb selle tõusvat eriti kõrgele algkooli viimastes klassides, kus noorte hääled hakkavad murduma ja laulmisõpetus nendele piirdub puhtteoreetilise osaga.

Ei saa ütelda, et need uurimused oleksid toonud esile midagi eriti uut ja üllatavat, kuid nad kinnitavad nii mõndagi senist oletust, millel siiani puudus vaid veenev kogemuslik põhjendus. Kui õpetajad omal käel sel alal katseid korraldades leiavad, et nende koolis või klassis õpilaste huvid tunduvalt erinevad ülaltoodud andmetest, siis tuleb neil küll esmajoones otsida põhjusi õppemeetodi ja enda isiku juurest või muudest kohalikkudest tingimustest. Peamiselt selle sihiga võibki igale õpetajale soovitada mitte põlata seda väikest vaeva, mis säärase katse korraldamine omas klassis nõuab.

AULIS ARET

Tunni asum ja distsipliin

I Tunni asumi¹ probleem.

Distsipliini, õpilaste käitumise väga mitmesuguste tegurite seas mängib küllaltki kaaluvat osa tunni asum päeva-, nädala- ja aasta-plaanis. Mõningaid aastaid töötanud, võib õpetaja märgata, et oleleb² neoseid³ tunni ja tema ajalise asumi vahel, koguni nii tugevaid, et nende arvestamisest või mittearvestamisest sõltub tunni menu või õndus⁴. Seepärast osutub tähtsaks nende kätketud⁵ tingimuste olbus⁶, millele järgnevasi asumeegi.

Iga päev, nädal ja kuu voolavas ajajões evib teatavaid külgi, mis on omavahel erinevad oma mõjus organismi ja selle ossa — hinge. Need küljed osutuvad õppetöö eeldusiks.

II Tunni asum päevakavas

avaldab arvestada vajavaid psühholoogilisi eritingimusi.

Esimene tund on distsipliinilt kergemaid. Õpilased on veel enam-vähem loiid ning unised. Põhjuseks on 1) uneaja lühidus, osalt hilise magalemiseku, osalt varase ülestõusmise tõttu, 2) kord-kordne üleminek ärkvele, 3) vere valgumine ajast ära, sest homimikueine on parajasti seedimas ja veri valgunud seepärast kõhtu, 4) koolimajast kaugemal elunevail õpilasil teatav väsimus kooliteest, mida mõnigi kord läbiti tõeldes, hirm hilistuda. Peamiselt

¹ Asum — asend. ² Olelema — olemas olema. ³ Neos — kinnistuskoht. ⁴ Õndus — nurjumus. ⁵ Kätkema — peitma. ⁶ Olbus — tähelepanu.

neil põhjusil valitseb esimeses tunnis mingi malbe* ning mugav rahulikkus.

Teine tund on koolitööle soodsaim, samuti kolmas. Une järelmõju on haihtunud, vaim värske ning karge, tähelepanu erk, mälu hea, huvi intellektuaalse tegevuse vastu elav. Õpilased on töö juures innuga. Need tunnid on korra mõttes (muude tingimuste samaks jäädes) soodsaimad ja seepärast võime nendest mööduda lähemalt peatumata.

Neljas tund eelnenud suurtunnivahe tõttu on õpilastele talutav. Nooremate klasside õpilased on küll juba nii väsinud, et suuremad vaimupingutused on rasked, väheedukad ning koguni kahjulikud. Sama, kuigi kergemini, kannatavad vanemadki õpilased.

Viies ja kuues tund on koolipoliitiliselt seisukohalt hoopis raskemad kui eelnenud.

Õpilased on juba 3—4 tundi kestnud istumisest roidunud. Rahulikuks istumiseks tuleb tahtejõudu tublisti pingutada. Keha protestib liiga kestva istumise vastu. Käsi on kirjutamisest väsinud, mida eriti põhjustab meie koolis väga rikkalikult esinev kirjutamine. Jälle ja jälle peab laps kirjutama, kuigi spontaanne huvi selleks ammu raugenud.

Aju on töötamisest samuti väsinud. Tähelepanu pole enam nii erk ega püsi kauem teataval tasemel. Keskendatud tähelepanu ja abstraktset mõtlemist nõudvad ülesanded pole enam omal kohal.

Lõbutunne intellektuaalsest tegevusest on asendumas kasvava noruga, mis võib paisuda täieliseks vastikuseks, nii et õpilane ootab koolitöö lõppu, et pääseda piinast.

Teadvusse hakkab imistuma* mõtteid, kujutlusi ja meeleolusid kojumineku ja õhtupooliku veetmise alalt. Sageli on õpilasele ta vaba õhtupoolik huvitavam ja enam „konti mööda“ kui koolitöö, kus alati ei teki spontaanset huvirahuldust. Mida kõike vaja õhtupoolikul teha, kus käia (kinos „vahva“ pilt, jäi pooleli lugeda „kihvt“ „jutak“ jne.)! Kõht juba nurub toitu ja kisub kujutlused roogadele, söömisele, kodule ja koduse elu mõnudele.

Nii tekib ootamis-hingeelu, mida iseloomustab kärsitus, läbematus ja kujutluste ärev keerlemine oodatavate sündmuste ümber. Osavõtt tööst ei saa enam olla agar. Ühes ankeedis tunnistavad õpilased ise, et väsimuse tõttu viimastel tundidel rikutakse korda.

Aruasadavalt tuleb hoiduda viimastele tundidele asetamast aineid, mis eeldavad abstraktset mõttetegevust ja on „rasked“, nagu keeled (grammatika-tunnid) ja matemaatika.

* Malbe — vähenõudlik.

* Imistuma — läbi imbuma.

Kuigi muidugi õpetajal kõik tunnid peavad olema piisavasti ette valmistatud, nõuavad viimased tunnid eriti head metoodilist läbitöötust, et oleks võimalik korvata* olude ebasoodsust, sest paraku peavad needki tunnid nõuete kohaselt olema tootlikud. See seab suuri nõudlusi õpetajaile. Eriti raske on õppeaine seisund siis, kui tema kas kõik tunnid või enamik neist on lõputundidele paigutatud. Seda küll püütakse tunniplaani koostamisel vältida, aga alati ei piisa kombinatsioon, osa tunde jääb paratamata ebasoodsamale ajale.

III Tunni asum nädalaplaanis

mõjustab korratingimusi õpilaste väsimuse tõttu. Kui kena on klass esmaspäeval, kui õpilased on end välja puhanud eemalviibimisega koolimiljööst! Valitseb erksus, huvi töö vastu, paigal istuda pole raske, kuid täit hoogu takistab pühapäevaste muljete järelmõju. Esmaspäev on ikkagi kuidagi „sinine“ sissejuhatus-päev, täisvaarti veel pole, kuid puht korra mõttes on ta täiesti hea päev.

Korrapidamises kerged päevad on ka teisipäev ja kolmapäev, mistõttu möödume neist vaikides.

Järgmisil nädalapäevil langeb töövõime kurv, mistõttu nädala teine pool pole koolitööle nii soodus kui esimene. Sel põhjusel soovitatakse klassitööd sooritada nädala esipoolel. Raitsuures¹ poisteklassis (40—50 õpil.) võib õpetajal tulla kiusatus teha nädala lõpu- poole klassitöid ja siis eriti viimseis tundides, et vabaneda korrapidamise pingutusist ja tõsta nende tundide muidu vähest produktiivsust. Olgugi et õpilased on tülinud, valib õpetaja kahest pahest vähema (väsimuse mõju klassitöö väärtusse või tavalise õppetunni viljatus väsimuse tõttu) ja teeb klassitöö. See polegi nii taunitav², kuna teame, et subjektiivne väsimustunne on n. ö. pirtsakavõitu ja tõeline väsimus veel kaugel, s. t. õpilaste töövõime annab end veel pigistada. Mõnikord, kui klassi meeoleu tavaliseks tööks on täiesti ebasoodus, annab õpetaja lahendada ülesandeid harjutuste või klassitööde kujul. Tund on seega enamvähem päästetud.

Nädala teisel poolel esineb korrarikkumisi enam kui esipoolel.

Neid saab vältida esiteks didaktiliste abinõudega (kergem õppus, palju isetegevust, rohkem huvitavat) ja teiseks kõvendatud distsipliini-vahenditega, nagu suurem valvsus (teravam pilk), üksikute krooniliste korrarikkujate isoleerimise või sidumisega eriülesannete abil jms.

Tunniplaani koostamisel tuleb asetada raskemad õppeained

* Korvama — asendada.

¹ Raitsuur — ilmatu suur. ² Taunima — hukka mõistma.

nädala esipoolele, s. o. nädala teine pool tuleb progressiivselt kergendada. Laupäev peaks olema hoopis kerge päev. Laupäeval ootavad õpilased pikisilmi pühapäeva ja on tülpinud. Õpetaja sõnad lähevad sageli kõrvust mööda.

IV Aen* ja õppetöö ning õpitöö,

see on probleemide ring, mis väärib põhjalikumat tähelepanu. Seda on püütud arvestada nn. kalendri-printsiibiga töökavade koostamisel, nimelt asetades teatavad küsimused ajal, mis on nende käsitlemiseks sobivam. Nii on loomulik taimede määramist toimetada kevadel. Lugemistunnis loeme „Tähtsat päeva“ samuti kevadel või sügisel, koolijõulupuu kirjeldust „Veli Hennust“ enne jõule, mitte aga enne lihavõtteid jne. Täevatähtedest räägime siis, kui kargeil talveõhtuil nad siravad, et lapsed kohe tundma õpivad Vankreid, Sõela, Põhjanaela... See didaktiline põhiprintsiip evib väärtust ka korra seisukohalt — köidab laste spontaansust tugevasti, kahandab seega vajadust 1) kunstlike võtetega köita lapsi või 2) neid otse sundida.

Õppeaine vastavuse kõrval looduslikule elule tuleb arvestada ka õppimisvõime kurvi aasta eri perioodidel.

Raskemad osad aineksest tuleb asetada vaimse erkuse tõusudele. Maikuu hakuks peaks aastakava juba läbi olema, sest nüüd langeb õppimisind kiiresti, milline langus annab end tunda juba aprillis. Märtsis on tööhoog veel sees.

Kui õppematerjal pole jaostatud arvestades eelkirjeldatud tingimusi, koormab ta masendavalt õpilaste tahtlikku tähelepanu ja enesesundust, mis omakorda väsitab rutem ja kahandab spontaansust ning erkust. Õpilaste hinges immitseb norg ning rahulolematus. Kui raske oleks näiteks õpilasi maikuu sundida pähe õppima Jakob Tamme ballaadi „Eksituses“ („Lintsi Juhan lumeteega.“). See näide on küll liiga jäme, kuid vähemaid mittevastavusi tuleb ette kindlasti: Kui tarvitada sundi, tõuseb lapses protest ja küpsmisealises koguni leegitsev „in tyrannum!“

Aenu-tingimuste hoolikas arvestamine kahandab sundusemomenti ja hõlbustab seega distsipliini.

V Koolivaheaja lähesus

mõjustab klassi käitumist ilmselt. Selliseid „ärevaaid aegu“ on koolis neli — enne kliistreid, jõule, kevadpühi ja suvevaheaga. Elevus on iga lahtisaamise puhul suurem, on ju tülpinus suurenenud.

* Aen — aastaaeg.

Kevadel on õpilased õige rahutud ning raskesti ohjeldatavad. Töötahe pole kuigi kõrge. Ainult eksamid tõstavad kunstlikult püüdlikkust.

Viimastel tundidel enne vaheaegu ei taha õpilased enam meeldi töötada, eriti kui koolis on selline traditsioon, et siis loetakse juttu, vesteldakse või õpetaja jutustab midagi „huvitavat“. Mõned pedagoogid suhtuvad sellistesse „logelustundidesse“ eitavalt. Aga peab ütleva, et kasvatamise seisukohalt võib õpetaja saavutada tõhusaid tulemusi just nendes tundides vestluste ning jutustamisega, mis on vahest tähtsam kui see, et õpilase teadmistesse oleks lisandatud selle tunniga mõni kursuse-osake. Arvan, et kui näiteks mõned päevad enne Vabariigi aastapäeva tavalise kursuse asemel või selle osana klassides arutleme ja loeme meie sangarite ja suurmeistrite tegusid ja noorte ülesandeid Eestis, on see palju tähtsam kui mõni sufiks, valem või Lõuna-Ameerika riigid. Selt seisukohalt tuleks koolis enne vaheaegu viimseid tunde veeta veidi vabamalt, sest õpilased on sattunud vabanemise-meeleollu ja mingi tavaline õppetöö oleks väikese tulemusega, tuleks tarvitada teatavat survet, vahest õige tugevatki. Kuna üldse surve tarvitamisega tuleb olla säästlik, jääb küsida, kas tasub üldse vaeva õpilasi sundida neil hetkil, kui nende teadvus on täiesti ebasoodus abstraktsemaks ning süstemaatikumaks igapäeva-tööks. See oleks samahea kui näiteks tankide-väeosa möödumisel koolist keelata lastel aknast välja vaadata. See võtab küll (koos rahunemisega) tunnist ära mõnegi minuti, aga ei saa kaugeltki väita, et aeg tuhlati*. Hoopis mitte. Õpilased said vaatliku aluse mõistele „tank“ (oletades, et see juhtus eriti maa-alkkoolis sõjaväe-manöövri ajal). Selline „tank“ lapse hinges on ka lähenev pühadeaeg. Kooliuuenduslased lasevad lapse läbi elada seda „pühade-tanki“, korraldades vastavalt töökava. Peaasi on oskus rakendada õpilase spontaansust. Siis unub ka väsimus. Õhetavi põsi ja säravi silmi läheb edasi töö, millesse õpetaja osaval käel poetab siia-sinna tõsiseid raskusigi. Aga ei neid määrgata! Huvitiivad kannavad üle mägedest. Muidugi ei tohi lapsed sellise „ülespiitsutusega“ kaugele minna, see lõhub ta närve (neurasteenia oht) ja teeb üha kõrgemaid ärritusi januvaks. Põhimõte aga on õige. Meie tööme ta näiteks selle kohta, kuidas didaktiline abinõu saab ühtlasi distsipliini-abinõuks.

VI Kaks seisukohta.

Eelnenud vaatus annab mõningaid seisukohti ning eeteid*) mõnede vajaduste kohta, mis on aktuaalsed või peaksid aktuaalseks saama.

* Tuhlama — raiskama.

Enne kõike ilmneb, et õpetaja ainult siis suudab oma õppust kohandada iga tunni tugevasti erinevatele tingimustele, kui talle on jäetud palju vabadust oma tööplaanis, sest kuidagi ei tea me ette klassi seisundit algavas tunnis, vaid tajume seda alles tunnis, ja vastavalt sellele tuleb teha kiireid muutusi tunni töökavas (peas muidugi). Nagu väepealik muudab oma lahinguplaane lahingu käigust olenevalt, nii peab jääma õpetajale vabadust talitada olukorra kohaselt. Klassi seisundile hästi kohandatud tunnikäik tõstab töö tootlikkust tugevasti ja vabastab vajadusest tarvitada välist survet, mida nõuaks õpilaste surumine õppeainepensumi objektiivsesse skeemi, õpilase tõmbamine loogilise kava liistudele. Distsipliin on suurel määral sõltuv didaktilistest korraldusist, nagu näeme, ja kui viimased on head, osutub puhtdistsipliiniliste vahendite tarvitamine ainsnähteks üksikute halbade õpilaste hetkelisel pidurdamisel, kui muud vahendid on jäänud pankrotti.

Teiseks üldiseks eeteks oleks see, et enam tähelepanu pöördaks tunniplaaniteooriale. Kuidas koostada tunniplaan nii, et ta vastaks kõigiti õppetöö tingimustele? Kuidas paigutada üksikud ained? Nende omavahelised suhted? Mis alusel paigutatakse ained? Aine paigutus ja klass (õpilaste vanus), õpilaste arv klassis? Milliseid kogemusi on kogutud tunniplaanide koostamisel ja nende rakendusel tegelikus töös?

Kui on välja selgitatud need küsimused, pole ebalust¹, et suudame koostada edemusklikke tunniplaanid. Ja kuivõrd hea tunniplaan tõstab koolitöö viljakust, seda ei tea eemalt vaadates küllalt kõrgesti hinnata. Head tunniplaanid on meie tuhandete koolijuhatajate muresid. Siinkohal olgu ainult terutatud² mõte, et tunniplaanide koostamise didaktilised ja psühholoogilised alused ja ainetes eosed vajavad suurimat tähelepanu. Kahjuks seni oleme tunniplaaniprobleemidest liiga vähe sõna võtnud. Ebalemata ühised mõttevahetused viljastaksid tööd. Tunniplaan tõusku p ä v a k ü s i m u s e k s ! Siis laheneb rida raskeid probleeme ka distsipliini alal osati otse iseenesest.

* Eede — ettepanek.

¹ Ebalus — ebakindlus. ² Terutama — meelde teritama.

V. ALTOA

Jooni Inglise koolisüsteemist

Inglise koolisüsteem erineb enamiku mandririikide omast peamiselt kolmes suhtes:

1. koolikorralduse ja järelevalve detsentralisatsioon,
2. eraalgatuse suur osatähtsus kooli alal,
3. õppejõudude vabadus õppekavade ja -meetodite kasutamisel.

Keskseks koolihalduslikuks asutiseks on haridusministeerium, kes töötab nõuandvas ja koostöö vahekorras kohalikkude koolivalitsustega. Sideametnikkudeks on koolide inspektorid, kes asuvad oma rajoonides. Haridusministeerium teostab oma korraldusi määruste ja ringkirjade läbi kohalikkude koolivalitsuste kaudu, ent viimased on paljudes küsimustes autonoomsed. Kohalikud koolivalitsused on valitavad, neil on kooliala kõrval veel teisi sotsiaalseid ülesandeid.

Eraalgatuse suur osatähtsus haridusalal on mineviku pärandus. See kujunes ajal, kus riik ei hoolitsenud hariduse eest, vaid selle kandjaks olid kiriklikud asutised, eraühingud ja -isikud. Kuigi praegu puudub otsene vajadus vabatahtlikuks haridustöök, jätkub eraalgatus tänapäevalgi kujunenud traditsioonide põhjal. Viimane asjaolu on iseloomulikemaid Inglise kasvatussüsteemis.

Õpetajad ei ole riigiametnikud, nad ei saa ka palka riigilt. Nad on kohalikkude koolivalitsuste ja kooliütlalpidajate teenijad. Koolijuhatajal on teatud piires vabadus korraldada kooli oma ideede järgi ja õpetajad pole tavaliselt seotud mingi ametlikkude juhistega, mis puutub õppekavadesse, õpikutesse või õpetusmeetoditesse.

Sellest ei saa aga siiski järeldada, nagu hoiduks haridusministeerium juhtimast õppetegevust, või poleks tal mõju kavade ja koolikorralduse küsimusis. Vastupidi: haridusministeeriumi seisukohti võidakse teatavaks teha ja tehaksegi mitmel viisil. Kõigepealt koolide inspektorite kaudu, kes koole revideerides ei koosta ainult aruandeid koolivalitsustele, vaid annavad külastustel nõu ja juhisteid üksikuile õpetajaile. Teiseks annab haridusministeerium aegajalt välja brošüüre, mis käsitlevad mitmesuguseid kasvatuslikke küsimusi koolikorralduse, üksikute õppeainete õpetamise, kasvatuslikkude katsete jne. üle. Lisaks kirjutab haridusministeerium juhiste käsiraamatuid algkoolidele, milles on avaldatud keskasutise nõuded õpetajaile.

Mainitud kolm omapärasust Inglise koolisüsteemis on põhjustanud õppeasutiste suurima mitmekesiduse, mille taolist ei leidu teis-

tes maades. Neis avalduvad ka Inglise kooli tugevad ja nõrgad küljed.

Algkoolid. Koolikohustuse seaduse järgi on vanemad kohustatud hoolitsema, et nende lapsed saaksid küllaldase ettevalmistuse lugemises, kirjutamises ja arvutamises (nn. kolm r: reading, writing and arithmetic). Selle täitmise üle valvavad kohalikud koolivalitsused, kes vastutusele võtavad vanemaid, kes põhistamatult jätavad hooletusse laste algõpetuse saamise. Algkooles õpib Inglismaal ca 5,25 miljonit last, poisse ja tüdrukuid ligikaudselt võrdselt. Et rajoonides koole piisavalt oleks asutatud, samuti, et nende varustamine oleks õppetöö nõuetele vastav, selle eest on kohustatud hoolt kandma kohalikud koolivalitsused. Õpetus on tasuta, samuti õpperaamatud ja -vahendid.

Koolide ülalpidajate järgi tehakse vahet avalikkude algkoolide (nn. *Provided Schools* ehk *Council Schools*), mida on umb. 10 180, ja erakoolide vahel (*non-provided Schools* ehk *Voluntary Schools*), arvult umb. 10 700. Erakoolide hooned ehitab ja remondib vastav eraasutis. Erakoolide ülalpidajaiks on enamikult kiriklikud asutised, peamiselt Inglise kirik ja roomakatoliku kirik. Kuigi erakoole on arvult rohkem, on neis õpilasi tunduvalt vähem: avalikkudes kooles ca 3 620 000, erakooles ca 1 630 000. Kõikides algkoolides, nii era- kui avalikkudes, maksab õpetajate palgad, tasub õppevahendite, kütte, valgustuse ja puhastuse kulud kohalik koolivalitsus. Erakoolide ehitamine ja remonteerimine on vastavate eraasutiste ülesandeks, avalikkudes koolides teeb seda koolivalitsus. Õpetajad määrab ametisse avalikes kooles koolivalitsus; erakooles määrab nad ametisse kooliülalpidaja, kuid saab teha seda ainult koolivalitsuse nõusolekul. Viimane võib keelduda määramiseks nõusolekut andmast ainult pedagoogilistel kaalutlustel. Koolivalitsus on vastutav õppetöö järelevalve eest, väljaarvatud usuõpetus erakooles. Usuõpetust võidakse õpetada ka avalikes algkooles, ent see ei tohi olla kitsalt mingi konfessiooni järgi. Erakooles on usuõpetus konfessionaalne, kuid mõnedes koolirajoonides on erakoolid kohustatud andma ka interkonfessionaalset usuõpetust. Vanemad on õigustatud nõudma laste vabastamist usuõpetusest.

Algkooli konstruktsioonis on teostumas murrang. Algkooli-iga kestab lastel 5—14 aastani. Traditsiooniliselt on jagatud seda kolmesse astmesse: väikelapse aste 5—7 aastani; noorem aste 7 või 8 kuni umb. 11 aastani ja vanem aste 11 kuni 14 aastani. Vastavalt nimetatud astmeile on praktiseeritud ka eri koole neile kolmele eale. Üldiselt on aga lapsed 7. või 8. aastast kuni 14. aastani koondatud ühte kooli ühe juhataja alla. Maakooles on koos sageli lapsed

5.—14. aastani. Käesoleval ajal on teoksil reform, mille järgi lapsed kuni 11 aastani loetakse algkooli (*Primary Schools*) kuuluvaiks, kusjuures võivad koos või lahus eksisteerida väikelaste ja noorema astme kool; 11.—14., mõnikord ka 15. aastani õpivad lapsed eraldi kõrgemais algkooles (*Post-primary Schools*). Kaheks astmeks jagatud koolide elluviimine teeb raskusi hõredamini asustatud rajoonides. Kõrgem algkool võib olla kutselaadiline. Viimased kannavad mitmesuguseid erinimetusi (*Senior Schools, Central Schools, Modern Schools*). Algkoolid on enamuses ühiskoolid, kõrgemad algkoolid tavaliselt lahuskoolid. Kuigi koolikohustus algab 5. eluaastast, on korraldatud eriti vaesemais linnarajoonides koolide juures lasteaia klassid (*Nursery Schools ja Classes*) lastele 2.—5. aastani. Need pole mingid õppeasutised, vaid nende iseloomulikke jooni on laste hää toitmine, puhas õhk, arstiabi, lastehoid ja mängud. Iseisvaid lasteaedu on vähe.

Haridusministeerium ei määra algkoolidele kindlaid õppekavu, kuid ta valvab inspektorite kaudu, et need oleksid kooles sobivalt valitud. Tegelikult õpetatakse algkooles emakeelt, ilukirja, aritmeetikat, joonistamist, loodusõpetust, maateadust, ajalugu, laulmist, tervishoidu, võimlemist ja käsitööd; (poistele näit. puutööd), tütarlastele kodunduslikke aineid, nagu õmblemist, keetmist, pesemist. Maakooles õpetatakse sageli ka aiandust. Vanemaile õpilasile võidakse õpetada ka võõrkeeli. Kõrgemais algkooles võivad töötada mitmesugused harud, nagu kaubanduslik, tööstuslik, põllunduslik või kodunduslik.

Keskkoolid. Keskkoolis (*Secondary School*) õpivad lapsed normaalselt 11.—17. eluaastani või kauemini. Keskkoolide korraldust juhivad riik ja kohalikud koolivalitsused alles umb. 1900. a. alates. Ometi ulatub keskkooli tekkimine sajandeid tagasi. Et see koolitüüp nii kaua sai areneda ilma ametlike koordineerivate korraldusteta, siis on keskkooli tüüpe terve rida: *Public School, Grammar School, County School, Private School*. Nimetuste tõlkimine ei selgitaks erinevusi. Lisaks jagunevad koolid internaatidega *Boarding School* ja ilma *Day School*.

Ei saa täpselt defineerida koolitüüpi *Public School*. Enamik neist on kinnised õppeasutised (internaadid), nii ei teeni nad lokaalseid koolivajadusi. Vähesed seda tüüpi koolid saavad riiklikku toetust. Üldiselt on neis õppemaks kallis ja sisseastujad on vanemad kui enamikusse teistesse keskkoolidesse (tavaliselt 13-aastaselt). Mõned neist koolest on väga vanad (näit. *Eton, Winchester, Harrow, Rugby*), teised on asutatud eelmisel sajandil (näit. *Wellington, Marlborough, Bradfield, Stowe*). Tavaliselt astuvad poisid *Public*

School'i peale nelja-aastast ettevalmistust mõnes kinnises eraettevalmistuskoolis.

Suur osa *Grammar School*'e on vanad asutised, kuid need on enamikult lahtised õppeasutised (*Day School*) ja seetõttu eeskätt lokaalset iseloomu. Osa neist naudib käesoleval ajal ametlikku toetust. *County Schools* on oma nime saanud sellejärgi, et nende ülalpidajaks on omavalitsused (*County Councils*). *Private School* on puhtakujuline erakool, mis ei saa mingit ametlikku toetust ja mille ülalpidajaks on eraisik.

Iga keskkool, mis kasutab ametlikku toetust, allub haridusministeeriumi inspeksioonile. Kuid on koole, kes ei soovi toetusi, või kellele neid ei anta, kuid kes soovivad, et neid inspekteeritaks. Nii revideeritakse suuremat osa *Public School*'est ja paljusid *Private Secondary School*'e.

Keskkool on Inglismaal 1787, kus õpib 550 000 õpilast, kellest ligi pooled on tütarlapsed. Mõne keskkooli juures töötavad ettevalmistusklassid (*Preparatory Department*), kuhu võetakse 8—9-aastasi õpilasi. Leidub ka eraldi töötavaid ettevalmistuskooli, kus õpivad lapsed 8. või 9. aastast kuni 13. või 14. aastani. Enamik neist on erakoolid internaatidega, kusjuures nende eriülesandeks on valmistada poisse *Public School*'idesse. Ettevalmistuskooli võidakse revideerida ja hinnata haridusministeeriumi poolt, kuid nad ei saa mingit ametlikku toetust.

Kuni 1932. aastani oli õppemaks keskkoolis täiesti reguleerimata; mõned koolid olid täiesti maksuta. Nüüd on 1933. aastast alates kõigis keskkoolis, kes naudivad ametlikku toetust, sisse seatud õppemaks, kuid see pole ühtlane, kõigub keskmiselt £ 11 või £ 12 aastas, mis summa moodustab ligikaudu $\frac{1}{3}$ üldistest kuludest õpilase kohta. Kõik koolid peavad andma iga aasta teatud minimumi stipendiume avalikest algkoolist tulnud õpilastele, võib aga anda veel lisastipendiume ka muudest koolidest sisseastunuile. Stipendiaadid vabastatakse, arvestades nende vanemate varanduslikku seisundit, osast või tervest õppemaksust. Toetust saavate koolide õpilasist maksavad umbes pooled täie õppemaksu.

Suur hulk erakeskkooli, mis on väga erinevat laadi ja ulatusega, ei allu haridusministeeriumi järelevalvele. Sääraseid erakeskkooli ja -ettevalmistuskooli on üle 9000, kus õpib üle 300 000 lapse.

Tütarlaste keskkoolide minevik erineb sootuks poeglase omast. Enamikult on nad asutatud läinud sajandil, kuigi mõned eraakadeemiad (*Private Academies*) on töötanud juba ammu enne seda. Käesoleval ajal ei erine tütarlaste keskkoolide korraldus oluliselt poeglase omast.

Ametlikult toetatud koolides seab haridusministeerium teatud nõuded õppekavade suhtes. Keskkoolis õpitakse inglise keelt, vähemalt üht võõrkeelt, maateadust, ajalugu, matemaatikat, loodusteadust, joonistamist, laulmist, käsitööd poistele, kodundust tütarlastele ja võimlemist ning mängu. Tegelikult valitseb ainete õpetamises suur vabadus. Mõnes koolis õpetatakse aineid, mida vajavad õpilased, kes kavatsevad tööle asuda tehnilisel alal või kaubanduses. Järjest suurem osa õpilasi jätkab õpinguid keskkooli kõrgemal astmel, mis kestab 2 aastat ja kus õpetus on enam spetsiaalset laadi. Üleminek toimub õpilaste umb. 16-aastaselt olles. On kombeks, et õpilased umb. 16-aastaselt õiendavad eksami, nn. *School Certificate Examination* ehk *First Examination*. Kes jätkavad õppimist kõrgemal astmel, õiendavad katsed *Higher Certificate Examination* ehk *Second Examination*. Neid eksameid korraldavad kaheksa ülikooli haridusministeeriumi määruste alusel. Esimene eksam vabastab teatud tingimusil ülikooli immatrikuleerimiseksamist, teine eksam arvestatakse osaliselt või täielikult eeleksamina mõnes ülikoolis.

Kutseharidus. Kutsekoolidesse võivad astuda poisid ja tütarlapsed vahetult alg- ja keskkoolist, osalt ka hiljemini. Mitmekesiseis kutsekoolis õpib üle miljoni nooruri ja täiskasvanu. Kutsehariduslikke koole võib jagada kahte rühma: a) Puhtkutsekoolid, mis omakorda jagunevad esiteks säärasteks, kus õpilased töötavad pidevalt valmistudes kutsele, teiseks aga niisugusteks, kus õpilane õpib olles ise ametis (meie tööstusõpilaste koolid). Viimased nõuavad õpilasilt ainult osa tööajast. b) Mitmesugused üldisemat laadi kursused, mille ülesandeks on jätkata üldist haridust või anda töölistele huvikohast arendavat õpetust. Kõikide kutsehariduslike koolide kohta on maksivad järgmised alused:

a) Õpetus on vabatahtlik; ei ole mingit ametlikku kohustust kutsekoolides õppimiseks.

b) Tööstuslikku ja kaubanduslikku kutseharidust omandatakse peamiselt rööbiti ametisolekuga. Õpetus toimub tavaliselt õhtuti, või, kui peremehed on nõus vabastama õpilasi töötundidel, ka päeviti.

c) Üldhariduslike kursuste enamus korraldatakse õhtuti.

d) Peagu kõik kutsekoolid on kohalike koolivalitsuste ülal pidada. Erakutsekoolid on peagu eranditult kaubanduslike koolid (masinkiri, kiirkiri, raamatupidamine).

Alamtehnikakoolid ja -kaubanduskoolid. Alamtehnikakoolid valmistavad tavaliselt õpilasi ühe teatud tööstusharu jaoks või rühmale sugulusaineliste aladele. Õpilased astuvad neisse koolidesse tavaliselt 13-aastaselt, s. o. aasta enne algkooli-

kursuse lõpetamist. Nende koolide kursus kestab 2—3 aastat. Õpilaste arv kooles on võimalikult korraldatud vastavalt tööjõu nõudmistele vastavil aladel. Sellesse rühma kuuluvad alamkaubanduskoolid, alamkunstikoolid, merekoolid ja alamkodunduskoolid tütarlastele. Kõnesolevas koolis õpib üle 28 000 poisi ja tütarlapse.

Kõrgemad kutsekoolid. Ehituse, mehaanika, kunsttööstuse ja kodunduse aladele valmistatakse suurtes tehnika-, komerts- ja kunstikolledžites ja -koolides. Selles kooliliigis on õpilasi üle 17 000, neist ligi pooled naisõpilased.

Loendatud nn. täisaja (*full-time*) õppeasutiste kõrval töötab palju mitmekesiseid nn. osaja (*part-time*) koole, s. o. selliseid, kus õpilased töötavad ka õhtuti, või päeviti kutsetöö kõrval. Viimase liigi asutisi on nii mitmekesiseid, et neid raske on liigitada rühmadeks. Õpilasi on neis kooles ja kursusel umb. miljon. Asutiste kavad on mitmeastmelised, elementaarseist kõrgemate astmeteni. Üldjoonis eraldaksime järgmised rühmad:

a) *Junior Part-time Courses.* Vastavad meil täienduskoolile ja kõnes olnud ja kavatsetavale järelkoolile. Neis õpivad tüdrukud ja poisid, kes lõpetanud täieliku algkooli kursuse, kusjuures kursuse kestus on 2-aastane, s. o. 14. kuni 16. eluaastani. Kooli peetakse tavaliselt kolm õhtut nädalas septembrist märtsi või aprillini. Kavalt on need koolid kas puhtüldhariduslikud või kutselaadilised: algtehnika, algaubanduse, kodunduse või põllunduse alal. Kolme esimest liiki koole on väga palju, viimaseis õpitakse aga vähe.

b) *Senior and Advanced Part-time Courses.* Kõrgemad ja edasijõudnute kutselised koolid. Vastavad meie tööstusõpilaste koolidele. Edasijõudnute koolide kursus on tavaliselt kaheaastane, kõrgemais kooles 3-aastane. Suurim osa tehnikas ja tööstuses tegelevaid oskustöölisi omandavad oma kutselise ettevalmistuse just neis asutis. Töö toimub õhtuti, ainult üksikud ettevõtted mehaanika, ehituse, keemia ja trükitööstuse alal vabastavad oma töölisi ka päeviti, et need saaksid kursustel õppida.

c) *Samaladsed kursused üldharidusliku õppekavaga* on määratud oskustöölisetele, kes omandanud ettevalmistuse kutsekoolis, et nad saaksid jätkata oma üldist haridust juba ametis olles. Nii on need suguluses vabaharidustöö asutistega.

Vabaharidustöö hooldajatena ja korraldajatena tegutsevad järgmised asutised:

1. Ülikoolid ja ülikoolide kolledžid. Avalikke loenguid hakkas esimesena korraldama Cambridge'i ülikool 1873. a. ja kaua aega olid Oxford ja Cambridge ainsad ülikoolid väljaspool Londonit, kes korraldasid eraisikuile ettekandeid. Praegu tegelevad

sellega enamik ülikoolidest. 1903. aastal asutati Tööliste Kasvatuse Ühing. Moodustati komiteed, kus olid võrdselt esitatud nii ülikool kui ka ühing. Viimaste algatusel asutati ülikoolide juurde 3-aastase kestusega instruktorete kursused, millede kava vastas üldjoonis ülikooli kavale. Sääraseid kursusi töötab üle 700, lisaks veel üle 400 avaliku kursuse, mis saavad toetust haridusministeeriumilt. Suur hulk instruktoreid töötab täie tööjõuga vabahariduse töös komiteede käsutuses. Kaksikümmend seitse instruktorit, kes on ametis põllundusrajoones, saavad toetust osa palga näol haridusministeeriumist.

2. Vabatahtlikud organisatsioonid. Tähtsaim vabatahtlik vabaharidustöö organisatsioon Inglismaal on Tööliste Kasvatuse Ühing (*Workers' Educational Association*), kes korraldab arvukaid semestri- ja aastakursusi. Ta peab enda teenistuses oma haridusinstruktoreid. Kursuste korraldamiseks saab organisatsioon toetust. Otsest toetust haridusministeeriumilt ei saa Naisühingute Liit (*National Federation of Women's Institutes*), Sotsiaalteenistuse Nõukogu (*National Council of Social Service*) ja Rahvaülikoolide Ühing (*National Adult School Union*). Kaks esimest on asutatud 1915. Esimesel neist on üle 5400 ühingu põllunduslikes maakohtades 312300 ulatuva liikmeskonnaga, kelledele korraldatakse kursusi kirjanduses, ajaloos, muusikas, näitekunstis, käsitöös, tervishoius ja toitlustamises.

3. Kohalikud koolivalitsused. Haridusministeerium toetab üldhariduslikke kursusi, mitte aga praktilisil ja aja viite aladel, nagu käsitöö, kodundus, muusika, näitekunst, keheline kasvatus jne. Viimatiloendatud aineis korraldavad kursusi kas p. 2 all nimetatud kolm vabahariduslikku keskülingut või kohalikud koolivalitsused. Viimased korraldavad tuhandeid kursusi täiskasvanuile oskusaineis, samuti ka kirjanduses ja loodusteadustes. Ka toetavad koolivalitsused vabatahtlikkude organisatsioonide ja ülikoolide vabaharidustööd.

4. Rahvaülikoolid ja teised taolised asutised. Üle maa asetseb mitmel pool 19 asundust, mis kuuluvad Kasvatuslike Asunduste Ühingusse (*Educational Settlements Association*). Nimetatud asundused peavad üleval alalisi kodusid kursuste jaoks, s. o. meie rahvaülikoolidele vastavaid asutisi. Rahvaülikoolid saavad ühel või teisel kujul toetust haridusministeeriumist.

5. Häätegevad asutised. *Carnegie United Kingdom Trust* on teinud nimetamisväärset tööd vabahariduslikkude organisatsioonide ja raamatukogude finantseerimiseks. *Cassel Trust* ja Kaevurite Heakorra Fond toetavad kehvi üliõpilasi ülikoolides ja

kolledžites, samuti ka vabaharidustööd maal. *Gilchist'i* ja *Thomas Wall'i* asutised varustavad rahaga kursusi täiskasvanuile ja vabaharidustööd üldse.

Õpetajate ettevalmistus ja pensioneerimine. Enamik algkooli-õpetajaid on saanud kutselise ettevalmistuse seminarides (*Training College*). Kutsetute õpetajate arv on minimaalne ja kahaneb kiiresti. Keskkooli õpetajad saavad vastava pedagoogilise ettevalmistuse ülikoolide juures pedagoogilisis osakondades (*Training Department*). Seminaride ülalpidajaiks on kohalikud koolivalitsused või eraasutised. Struktuurilt sarnlevad nad meie pedagoogiumidele. Kursus kestab 2 aastat, õpilasteks võetakse keskkooli (gümnaasiumi) lõpetanuid, kes on õiendanud vastuvõtueksami. Õpilaste vanus on 18 a. või üle selle. Käsitellakse nii üldhariduslikke kui ka pedagoogilisi aineid, lisaks õpetuspraktikat. Seminare on 74, neist 51 kiriklike organisatsioonide omi. Seminaris õpib üle 10 000 õpilase.

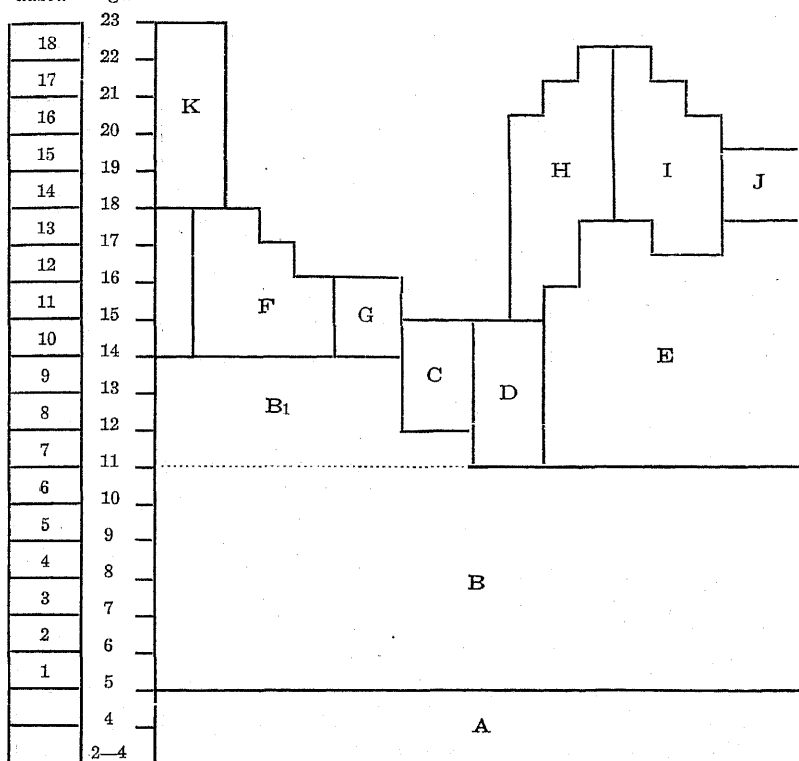
Ülikooli pedagoogilisis osakonnis kestab õpetus ühe aasta. Vastu võetakse üliõpilasi, kes lõpetanud kolm aastat kestva teadusliku ettevalmistuse ülikoolis. Sääraseid osakondi on üldse 22 ja neis õpib 5000 üliõpilast. Kodunduslike ainetega õpetajate ettevalmistamiseks töötab 11 seminari.

Kutsekooliõpetajate ettevalmistamiseks puuduvad asutised. Nad omandavad pedagoogilisi teadmisi lühiajalistel suvekursustel, mida korraldatakse muide kõikide koolitüüpide õpetajaile. Peale üldhariduslike ainetega õpetajate töötab algkoolis ka erikutsega oskusainetega õppejõude. Kutseeksameid algkooli õpetajaile korraldavad eksamikomisjonid, kuhu kuuluvad esindajad ülikoolidest, seminaridest ja teistest õpetajate ettevalmistusest huvitatud asutistest. Kutsetunnistused annab haridusministeerium. Keskkooliõpetaja kutse omandatakse ülikoolides vastavate kutseeksamite kaudu.

Õpetajate pensioneerimist korraldab haridusministeerium. Pensioni aluseks on palga suurus ja teenistusaeg. Pensioni on õigustatud saada õpetaja 60 aasta täitudes või varemni haiguse tõttu. Haridusministeerium maksab ka ühekordset toetust õppejõu surma puhul. Pensioni kapitali maks moodustub 5% palgast, kooliülalpidaja tasub 2—2,5%.

Koolitervishoid ja defektsete laste koolid. Koolikorraldus peab tagama laste tervise säilitamise kooles. Keskmise vastutus koolitervishoiu on tervishoiuministri poolt asetatud haridusministeeriumile, tegelikult teostavad seda kohalikud koolivalitsused arstliku ja hooldekande personali kaudu. Algkooles korraldatakse laste tervislike järelevaatust mitte vähem kui 3 korda kooliaja kestel: kooli astumi-

Kooli- õpilaste
aasta iga

Inglise koolisüsteemi skeem.

A lasteaed; B algkool; B₁ kõrgem algkool; C alamkutsekool; D kutselaadiline kõrgem algkool; E üldhariduslik keskkool; F tööstusõpilaste kool; G täienduskool; H kõrgemad kutselised õppeasutised; I ülikool; J seminar; K rahvaülikool.

sel, 8-aastaselt ja 12-aastaselt. Leitud terviseriketest teatatakse vanemaile. Kui vanemad ei suuda ise ravimiskulusid kanda, siis teeb seda väiksemate defektide puhul, nagu näärmete vead, hammaste-ravi, silmahaigused, koolivalitsus, kusjuures vanemaile pannakse osa ravimiskulude katmisest, arvestades nende majanduslikku kandjõudu. Üha suurem osa koolivalitsusi korraldab nüüd ravimist ka raskemate vigade puhul, nagu liikmete vigastused, südamehaigus, jooksva. Teise astme kooles on koolivalitsused kohustatud järele valvama, et õpilaste tervislik hooldamine on korraldatud.

Koolivalitsused on kohustatud korraldama defektsetele lastele

erikoole. Pimedaille lastele on õpetus kohuslik erikooles 5.—16. eluaastani; teistele defektsetele lastele 7.—16. aastani. Spetsiaalkoole peavad ülal koolivalitsused, tervishoiuasutised või eraasutised. Defektsete laste koolide õpetajate ettevalmistusasutisi on 16.

Koolivalitsuse ülesandeks on korraldada toitlustamist neile algkoolilastele, kelle töö edukust takistab piisamatu toitmine. Vanemate kehvuse puhul antakse toitu tasuta, teistel juhtudel tasuvad vanemad toidu kulud osaliselt või tervelt. Alates 1934. a. sügisest saavad lapsed osta alandatud hinnaga piima, missugust võimalust kasutas 1936. aastal 45% avalikkude algkoolide õpilasi.

Viimaseil aastail on suure hoolega asutud korraldama kehalist kasvatust kõigis koolitüüpides. Erilist tähelepanu omistatakse algkoolile, kuna selle kaudu just massile ligi pääsetakse.

KOOLIÜENDUSNURK

E. HANSEN

Seinaleht koolis

I Seinaleht — kooli ajaleht.

Seinaleht, õigemini seina-ajaleht, ei ilmunud meie kooli ammu. Nende ridade kirjutaja tutvus esmakordselt seina-ajalehega umbes kümme aastat tagasi ühes organisatsioonis väljaspool kooli. Arvatavasti oli see esimesi seina-ajalehti meil Eestis üldse. Pole teada, millal meie koolis seina-ajalehte hakati toimetama. Käesolevate ridade autor algatas seda harrastust oma koolis kuus aastat tagasi. Viimaseil aastail on seina-ajaleht meie kooles ikka rohkem levinenud.

Nii nagu igapäevases avalikus elus tuleb eraldada ajakirja ajalehest, tuleb seda teha ka koolis. Sellepärast oma sisu ja ülesannete mõttes üks ei saa asendada teist. Õpilaste isetegevusliku harrastusena ja üritusena on tervitatavad ühes koolis mõlemad: seina-ajaleht ja ajakiri. Kui see aga tundub olevat õpilasile üle jõu, siis tuleb valida üks neist, teadmisega, et kummalgi on oma eriiseloos.

Seina-ajalehe „prototüübiks“ võiks pidada teadaannete-tahvlit. Mõnes organisatsioonis ongi säärasest informatsioonitahvlist välja kujunenud ajalehe-sein.

Seinaleht koolis peab võimalikult vastama nõudeid, mis esitatakse ajalehele meie igapäevases elus: ta peab olema värskesisuline, mitmekesine, põnev ja paeluv.

Seinaleht on meil vist levinenud peamiselt algkoolis. Olen kuulnud, et keskkooli õpilased koguni üleolevalt vaatavad seinalehe harrastusele. See on väär vaade. Seinalehe toimetamine on keskkoolis veel kohasem kui alg-

koolis. Eriti siis, kui on tegemist väikese algkooliga, võib seinalehe hästi toimetamine tekitada raskusi. Seinaleht on peale selle, mida ta pakub lugejaile, huvitavaks ja arendavaks harrastuseks toimetajaile ja kaastöölisile, ka teatavaks ajakirjanduslikuks kooliks.

II. Seinalehe sisu.

Mõnes koolis on seinaleht väga lihtsalt toimetatud. Seinale on kinnitatud lehekesi õpilaste kirjanditega ja terve hulk joonistusi. Sellel näitusel võib ju olla ka oma otstarve ja kasu: õpilased silmitsevad joonistusi ja mõni loeb isegi pikad kirjandid läbi. Säärast algelist „seinalehte“, kus domineerivad laste joonistused, kus leidub veel pisikesi luuletusi ja jutukesi, võib kohaseks pidada nooremaile algkooli klassidele — aga seinaleht see küll ei ole!

Mida peab sisaldama seinaleht?

Toogem näitena ühe kooli seinalehe sisujaotuse: juhtkiri; jutt; luuletusi; veste; päevauudised ja sporditeated; tehnika ja käsitöö; hõimunurk; mõistatused ja ülesanded; küsimused ja vastused; naljandid; kirev leht; kuulutuste ja teadete osa; illustratsioonid ja joonistused.

Siintoodud sisujaotus ei tarvitse lõplik ega püsiv olla; mõni osa võib mõnest numbrist ära jääda ja teinekord juurde tulla.

Ka võib nii suure sisujaotusega seinalehe toimetamine mõneski koolis raske olla; — siis võetagu ainult tähtsamad seinalehe sisuosad: juhtkiri, veste, päevauudised, mõistatused ja ülesanded, illustratsioonid, — nendeta pole seinaleht mõeldav.

Nagu öeldud — seinalehe hästi sisustamine polegi kerge, see on esijoones mõeldav suuremais algkoolides (keskkoolis muidugi igal pool); neis kooles, kus töötavad ka vanemad algkooliklassid.

Vaatleme nüüd lähemalt seinalehe sisustamise võimalusi.

J u h t k i r i nõuab selget, loogilist ja mittevenitatud väljendusvormi. Selle viljelemine koolis on vajaline, sest üks meie õpilaste nõrku külgi on loogilise mõtlemise, erksa reageerimise, selge ja kujuka väljendusvõime puudulikkus. Kus esialgu juhtkirjade kirjutamine õpilasile raskusi valmistab, siis pole midagi halba selles, kui algul õpetaja neid kirjutab või õpilasi selles töös aitab.

Juhtkirjade materjali leidub koolis rohkesti. Juhtkirjade teemasid võib siduda mitmesuguste tähtpäevadega ja sündmustega. Näiteks mõned teemad: „Uus tööaasta algab“, „Kaitske loomi!“ „Meie kooli aastapäev“, „Hõimupüha“, „Mardipäev ja mardikombed“, „Linnud — meie sulised sõbrad“, „Hoolitseme lindude eest“, „Talvesport“, „Karskusnädal“, „Kuidas vedame vaba aja“, „Meie organisatsioonid“, „Vabariigi aastapäev“, „Sangareid mälestades“, „Kogume vanavara!“ „Emadepäev“, „Külalised lõunamaalt“, „Heatahtepäev“, „Võitluses karastume“, „Harrastame matkamist!“

Juhtkiri ei tohi olla liig pikk. Pikki kirjutusi lapsed ei loe seinalehest, kuna see ka väsitab. Juhtkirja pikkus võiks olla umbes kolm vihiku lehekülge (redissule kirjas).

Juttude või üldse kirjandite puhul tavaliselt seinaleht ei tunne pöuda. Ent ka siin tuleb hoiduda pikkade kirjandite avaldamisest seinalehes (sobiv 3—4 lk.).

Luuletuste ala on natuke nõudlikum kui juttude osa. Kuivõrd suutelised õpilased on luuleloomingus, see oleneb üsna palju ka vastavaist mõjutusist (näit. emakeeleõpetajast) ja õpilaste kalduvusist. Luuletuste puhul võib kõige enam kohata plagieerimist. Õpetaja peab selles mõttes valvel olema, kuigi mõnikord on raske algupärast loomingut plagiaadist eraldada.

Igas seinalehe numbris võiks leiduda üks luuletus, kuid ka selle ärajäämine pole väga suureks kaotuseks seinalehele.

Veste on õpilasile raskeim kirjandiliik. Vähe on neid õpetajaid ja ajakirjanikkegi, kes suudavad kirjutada häid vesteid. Kui vaatleme näiteks eesti noorte ajakirju, siis leiame sealt väga harva häid vesteid. Need on tavaliselt kui mitte labased, siis igavad ja vähe teravmeelsed. Aga õpilaste lugemismaterjaliks peavad olema võimalikult head vested. Kui ei leidu koolis õpilasi, kellel oleks kirjanduslikku annet ja intelligentset huumorijoont, siis tuleb mõnel õpetajal appi astuda. Väär on vaade, et kooli ajalehes peab kõik kirjutatud olema õpilaste poolt. Kui õpetaja kaastöö tingimata vajaline on ja see lehe taset tunduvalt tõstab, siis on õpetaja kaastöö tervitatav. Muidugi ei tohi seinalehes õpetajate kirjutused juhtivat osa haarata.

Ka veste ei tohi olla liig pikk. See võiks olla umbes niisama pikk kui jutustus (3—4 lk.). Kui koolis leidub häid joonistajaid või „karikaturiste“, siis on soovitatav veste teksti keskele paigutada sisu illustreerivaid joonistusi.

Päevauudised annavad õieti seinalehele ajalehe ilme. See on ka seinalehe osa, mis õpilasi eriti huvitab. Eriti siis, kui kirjeldatakse mõnd koolis korraldatud võistlust, kusjuures esinevad õpilaste nimed või klassid. Kui meil koolis korraldati pallimängu-võistlusi ja võistluste tulemused olid järgmisel hommikul seinalehes, siis oli huvi seinalehe vastu kõigil väga suur. „Tagajärjed on juba seinalehes!“ kõneldi omavahele.

Päevauudiste materjali annavad veel mitmesugused koolielu sündmused (peod, aktused, ekskursioonid), organisatsioonide tegevuse kirjeldused, klassivanemate valimised, koolide inspektori külaskäik, teatrietendused, õnnetused õpilastega, õpetajate või mõne õpilase sünnipäevad, haigestumised, rändlindude lahkumine ja saabumine jm. Lisaks koolide uudiseile võib seinalehte paigutada ka mõningaid uudiseid väljaspoolt kooli.

Õpilastel on kodus mõnikord palju kõnelda uudiseist, mida nad oma ajalehest lugenud. Mõne eriti tähtsa ja huvitava teate võib tuua ka päris ajalehe järele, eeldades, et paljude õpilaste kodudes ajalehti ei loeta. Aga siin ei või kujuneda kombeks seinalehte täita ajalehtede väljalõigetega, mida mõnel pool siiski üsna palju harrastatakse.

Seinalehel on päevauudiste osa täitmisel ka teatav ülesanne reporteerite kasvatamiseks. Sõnumite kirjutamine pole ju sugugi lihtne. Paljud õpilased on muidu head „kirjamehed“, aga mõne sündmuse kirjelduse

koostamisega ei tule toime. Siin peab õpetaja paratamatult appi tulema ja instrueerimistööd sooritama. Tuleb tähelepanu juhtida, kuivõrd tähtis on, et sõnum oleks lühike ja selge, kõige olulisemat väljatoov, kuid sealjuures ometi ülevaatlik, täiesti objektiivne, tõele vastav. Tuleb muidugi tutvuneda ka ajalehtede sisuga ja eriti päevauudiste kirjeldustega. Ka seinalehel võivad olla kindlad päevauudiste reporterid.

Kuna seinaleht ei ilmu väga sageli, siis võivad nii mõnedki teated ja kirjeldused vananeda. Selle ärahoidmiseks tuleb vajaduse korral tekstilehti seinalehe päevauudiste osas vahetada. Õpilased säärase nähtega harjunult lähevad igal hommikul vaatama, kas seinalehes on uudiseid.

Tehnika- ja käsitöönurk on mõeldud esijoones poistele. Selle osa toimetamisel peavad mõnikord appi tulema käsitöö ja loodusõpetuse (füüsika) õpetajad. Aga vanemate õpilaste hulgas leidub küllalt neid, kes valmistavad kirjeldusi ja jooniseid mitmesuguseist mudeleist või praktilisist esemest. Käsitööosas võib ilmuda kirjeldusi ja nõuandeid näit. ka mardikostüümide, jõulupuuehete, vastlapäeval vurri, kevadel kuldnokakastide jne. valmistamiseks.

Hõimunurga vastu on suur huvi neis kooles, kus soome õpilastega ollakse kirjavahetuses. Hõimunurk ei tarvitse olla igas seinalehe numbris. Materjali annavad siin soome õpilaste kirjad, teated hõimumailt, hõimupäeva pühitsemine. Ka võib järjekindlalt avaldada näiteks kergeid soomekeelseid lugemispalu, kusjuures muidugi tuleb tekst varustada sõna-seletustega. Võimalik on veel isegi — kui ollakse häis sidemeis näit. mõne Soome kooliga — kaastööd hankida hõimlastelt, hõimumaa õpilastelt.

Mõistatused ja ülesanded on paljudele õpilastele n. ü. maiuspalaks, eriti teatavas eas ja esijoones poistele. Kuid ka tüdrukud on ülesannete lahendamisest huvitatud.

Siiski võib ütelda, et meie õpilaskonnas praegu seesmine huvi intellektuaalse pingutamise suhtes jätab soovida. See on, nagu näib, üldine nähtus. Selles mõttes tundub, et varem aegadel — ma mõtlen kümmekond aastat ja enam tagasi — võis märgata eesti õpilasperes intensiivsemat huvi ja endaalgatust mõtlemispingutuste ja lahendustnõudvate küsimuste puhul. See oletus võib olla ekslik, kuid igatahes praegune olukord sunnib mõtlema, kas kogu meie elu (ja ka noorsugu) pole alaliste premeerimistega ära hellitatud. Siin võib näha teatavat utilitaarsuse mentaliteedi hädaohtu, kuigi premeerimine alati pole aineeline. Meil leidub vähe ajakirju — ka noorte ajakirju — kus seal avaldatavad ülesanded pole seotud auhindadega. Seinalehe toimetamisel koolis selgus samasugune nähtus: lahendati ainult neid ülesandeid, millede lahendajalle oli ette nähtud auhind.

Mõistatuste ja ülesannete koostamisega saavad hakkama, eriti kesk-koolis, ka väga västi õpilased ise. Juhtub muidugi üsna sageli, et ülesanne pole algupärane, vaid on kuskilt ajakirjast ära kirjutatud.

Ülesannete sisuline ilme võib olla mitmekesine: ristsõna-mõistatused, silpmõistatused, spiraalmõistatused, küsimuste esitamine („ei“ või „ja“),

mitmesugused keerulised ülesanded lahendamiseks ja kombineerimiseks jne. Ka mõni miniatüürne ajaloo või maateaduse test sobib lahendamiseks ja täitmiseks.

Küsimuste ja vastuste osa toimetamine oleneb palju õpilaste huvist. Kui mõni seinalehe kaastööline või lugeja esitab huvitava küsimuse, siis leidub vastajaid, aga küsimuse ebapopulaarsuse korral võib juhtuda, et vastab ainult mõni üksik. Ka oleneb palju õpilaste üldisest erksusest. Tean näiteks, et küsimusele: Missugune on sinu meeldivaim raamat? — ühes koolis ei leidunud vastajaid (vastasid ainult toimetustööliikmed), kuna teises koolis küsimusele reageeriti elavalt. Niisamasugune lugu oli küsimusega: Miks sa ootad jõule? Muidugi, kui selgub, et selle seinalehe osa vastu pole huvi, võiks see ka ära jääda.

Keskkoollis on õpilaste huvide ala avaram ja õpilaste reageerimine seal vast ehk elavam. Tuleb aga ikka kindlasti arvestada seigaga, et küsimused peavad olema sisult ning redaktsioonilt loogilised, selged ja iseloomult õpilaste huvidele ning selle tasemele vastavad.

Vastused küsimustele ilmuvad tavaliselt seinalehe järgmises numbris. Vastajad (samuti küsijad) võivad kasutada ka varjunimesid.

Naljandeid loevad õpilased huviga, eriti veel siis, kui naljand sisuliselt on õpilaselu lähedane või koguni põhjeneb tegelikult oma koolis esinenud juhtumil. Ent siin kerkib samasugune takistus nagu vestegi juures: head naljandit luua pole kerge. Seepärast sisaldab kaastöö sageli ja enamasti kuskilt vanadest ajalehtedest või ajakirjadest ära kirjutatud naljandeid. Seda võiks mõnikord lubada, eriti mitmesuguste rahvanaljandede alal — viimaste tutvustamiseks õpilasile. On ju rahvanaljand enamasti väga tabavad ja huvitavad. Üldiselt on naljanditel aga tuntud kalduvus labasusele.

Naljandite osale ei saa seinalehes palju ruumi lubada. Ei ole erilist kahju, kui see osa mõnest numbrist ära jääb.

Kirev leht toob n. ü. nipet-näpet: uudiseid kodumaalt ja laiaast maailmast, sääraseid, mis õpilasi eriti huvitab (suuremad ehitused, muinasleiuud, mõne teadlase leiutus, teateid polaarmaade uurijaist, sportlikest saavutustest, huvitavaid statistilisi andmeid jm.). Sellele osale võib asetada ka mõne huvitava väljalõike-pildi ajalehest või ajakirjast.

Teade ja kuulutuste osas avaldatakse kõigepealt mitmesuguseid organisatsioonide teateid, eelteateid, pidudest ja ekskursioonidest, reklaamkuulutusi õpilaste ajakirjale, propaganda-kuulutusi õpilaste organiseerumiseks.

Lõppeks — seinalehe teksti viimaseks osaks on, nagu ajalehelgi, seinalehe väljaandja, ilmumise sageduse, toimetuse koosseisu ja muude säärase teadete rubriik.

On jäänud märkimata veel seinalehe illustratsioonid ja joonistused, milledele tuleb tähelepanev osa anda, kuid sealjuures ei tohi seinalehest kujuneda mingi joonistuste näitus. Jätkub sellest, kui kogu seinalehe kohta (erilehtedel) on neli kuni viis joonistust, peale

selle väiksemad illustratsioonid mõne jutu või veste juurde ja vinjetid lehtede servadel. Viimased aitavad tublisti tõsta seinalehe välimust, eriti siis, kui nad on oma ilmelt seoses teksti ja sisuga.

Eeltoodud seinalehe sisuosadele võib ka lisanduda teisi (näit. usutluste osa, aforismid, epigrammid, karikatuurid jm.). Oleneb kõik sellest, kuidas suudetakse tabada õpilaste huvisid ja millega tullakse toime. Säärase seinalehe järjekindel toimetamine tundub ehk esialgsel vaatlemisel liig pingutusinõudvana, kuid vilumuste omandamisel ja toimetamistöö otstarbekal kujundamisel muutub see päris lihtsaks ja sealjuures huvitavaks. Ka muutub seinaleht aja jooksul koolielu lahutamatuks nähtuseks, üheks õpilaste isetegevuse endastmõistetavaks avalduseks.

(Järgneb.)

KIRJANDUSE ARVUSTUSI JA **ÜLEVAATEID**

K.-Ü. „Looduse“ lasteraamatute sari „Targad tähed“.

Möödunud aasta viimasel poolel avas K.-ü. „Loodus“ ettetellimise soodustatud hindadega lasteraamatute sarjale „Targad tähed“, millises sarjas oli ettenähtud 15 raamatut. Neist on 13 juba tellijaile kätte saadetud, nii et võimaldub juba kaunis täielikku ülevaadet saada selle sarja kohta.

Selle sarja neli raamatut — nr-id 1, 5, 6 ja 7 — räägivad loomadest. Kõik päris head raamatud, kõige paremaks nende hulgast on „**Kapten Tuks**“. Jutustatakse koerast, „Kapten Tuksist“, kes noore kutsikana oli ära eksinud Nõmme jaamas ja siis sattunud Inseneripataljoni vahisõduri Juksi juurde, kes temast kasvas pataljoni koera — tema eest suure armastusega hoolitsetes ja temale kõiksugu trikke õpetades. Raamat õpetab lapsi loomi armastama. Tuks ei ole huvitat ainult oma trikkidega, vaid ta on varustatud paljude voorustega: ta on tark, osav, kohusetruu, armastab oma sõpra ja hoolidajat andumuse ja truudusega, milliseid voorusi inimestegi juures ei leia väga tihti. Tuks on otse sangar: ta päästab inimesi surmast pannes seejuures kaalule oma elu. Kõik need voorused aga ei ole esitatud kuivade kirjeldustena, vaid huvitavate faktidena. Raamatu vooruseks tuleb lugeda, et jutustus on väga lihtne, puudub „liigliha“. Jutu on kirjutanud Eerik Laidsaar, kellelt tahaksime oodata veel sarnaseid asju lähemas tulevikus. Illustratsioonid H. Valtmanilt on päris head. Ei need pole nukutaolised inimesed ja loomad, kes seal esinevad, vaid psühholoogiliselt õieti nähtud elavad kujutused inimestest ja loomadest.

Karl Ristikivi „**Sellid**“ (kassipojad) ei ole halb töö, kuid tema „**Semud**“ on paremad. Illustratsioonid H. Valtmanilt samuti head, nagu eelmiseski raamatus.

Elmar Ramla „**Jänesepoeg, kes huuletas**“ näib lapsi huvitavat oma elava naljaga, kuigi naljategija jänesepoeg kaugeltki ei ole sarnane olend, kellega pisutki võiks võrrelda harilikku jänesepoega. Illustratsioonid on head — jällegi H. Valtmanilt.

Leida Tigase „**Metsatalu vahvad loomad**“ mulle eriliselt just ei meeldi. Samuti ei meeldinud see jutt eriliselt lastele, kellele ta ette lugesin. Tundub,

et pisut palju need loomad targutavad. Võtame näiteks järgmise koha: „,Rahu!“ noomis kukk, kes sai pisut pahaseks, et kanad igast partide sõnast nii vaimustatud olid. „Pidage ometi, palun, päevakorra punktidest natukegi kinni! Praegu on meil küsimuses, kuidas kulli ülevalt õhust endi juurde alla saada. Kui teist kellelgi pole annet mõtlemiseks, siis lubage, et vähemalt mina seda teen.“

M. Sillaotsa „Trips, Traps ja Trulli saavad sõbra“, Valve Saretoki „Sinist-kirja nukulapp“, E. Paltsi „Mängukool“ ja Joyce Lankester Brisley „Veel Miia-Milla-Mandast“ on jutud laste eneste elust. Vististi tohiks nad lapsi huvitada. Isiklikult arvan neist paremateks M. Sillaotsa ja Brisley jutud.

Inger Urmi „Lugu päikese paistel“, H. Chr. Anderseni „Väikese Iida lilled“ ja André Maurois „Juta tuhande soovi maal“ on muinasjutud. Esimene neist — „Lugu päikese paistel“ — jutustab sellest, kuidas hellitatud, jonnakast, isemeelsest tüdrukust, kellele suurt südamevaeva ei valmistanud enda eest lasta karistada tema mänguseltsilist või liblika keha küljest ära rebida tema tiiba, sai hea laps, kui ta metsavana poolt muudeti ilusaks liblikaks ja pidi alatäsa hirmul olema oma elu eest. Kaunis šablooniliselt ülesehitatud jutt, kuid lastele ta siiski vististi huvi võiks pakkuda.

Anderseni muinasjutud on lastele kaunis rasked. „Väikese Iida lilled“ ei sobi ka hästi lastele.

Enn Kahari „Toolse hunt“ meeldis algkooli esimese klassi õpilasele — 7-aastasele poisile — väga, kuigi see ajaloolise sisuga raamat peaks sobima alles 4. klassi õpilastele. Jutustus on lihtne, põnev.

M. Cervantes'e „Don Quijote“ on üldtuntud teos, mille arvatakse olevat suur kirjanduslik väärtus. Just lastepalata siiski ei ole.

Kõik raamatud on kirjutatud korralikus keeles ja on rikkalikult illustreeritud. Illustratsioonid enamvähem rahuldavad. Raamatute paber on hea, hind kaunis kallis: umbes 3 senti väikese lehekülje eest.

Prof. dr. phil. A. Koort'i „Sissejuhatus filosoofiasse“

on ilmunud m. a. lõpul Akadeem. Kooperatiivi kirjastusel Tartus. 315 lk., hind 8 krooni. Raamat käsitleb filosoofia põhiprobleeme: tunnetusteooriat ja metafüüsikat. On esimene põhjanev kapitaalsem eesti autori teos filosoofia alalt, mis pärast teda võib soovitada lugeda igale eesti haritlasele.

Uus ajakiri „Meie Noorus“.

M. a. oktoobris Noorte Punase Risti väljaandel hakkas ilmuma uus kuu-kiri „Meie Noorus“. Tellimishind 2 kr. aastas, üksiknumber 25 senti. Vastutavaks toimetajaks on Paul Rummo.

Esimeses numbris leiame järgmised kirjutised: 15-aastane Eesti Noorte Punane Rist (üleskutse luuletusega); P. Rummo, Linnuse saladus (jutustus); Dr. Roots, Tervishoidline ABC. Millised on minu hambad? Reisikirjad Egiptusest; J. Palm, Jassi esimene taskukell (jutustus); Eduard Nukk, Emake! (luuletus); Noorteorganisatsioonide töömaailt (Gaas! Gaas!); Kubja laager; E. Zscheile, Tõrges vihmajumal (lugu Mandžuurias); Kuidas valmib tulitikk; Nii möödus suvi... (Laste kirjutised); Nupuvõtteid: Grammatikat, kirjanduslugu ja muud ristsõnades. Male.

Nagu sellest sisuülevaatest näeme, on „Meie Noorus“ üsna mitmekesise sisuga. Ajakiri ilmub suures kaustas, iga number 24 lehekülje, kaunis-rikkalikult illustreeritud, paber hea.

Enn Murdmaa.

VÄLISMAALT

INGLISMAA:

Pikendatud koolikohustus ja õppekavad.

Õpetajate Liidu ja Kasvatustöötajate Komiteede Liidu vaheline koordineeriv komisjon on avaldanud uurimuse, mis käsitleb 11—15-aastaste õpilaste jaoks koostatud õppekavu. Uurimus on avaldatud sel puhul, et alates 1939. a. sügisest pannakse Inglismaal maksma ühe aasta võrra pikendatud koolikohustus.

See uurimus ei taha anda lõplikke lahendusi, vaid on mõeldud selleks, et vältida vigu ja anda üldisi põhijooni.

Mõningaid väljavõtteid komisjoni seisukohtadest:

1. Kõik õpilased alates 11 a. vanusest peavad saama neile kohandatud järelkooliõpetust.
2. Õpilaste selekteerimisel järelkooli mitmesugustesse liikidesse astumiseks tuleb arvesse võtta õpilase üldist arenemist kui ka tema erikalduvusi.
3. Praegu tuleb selektsiooni aluseks võtta peamiselt kirjalik eksam, et avastada diferentse õpilaste arenemiskraadis, ilma et sellest järeldataks laste erikalduvusi. Tuleb soodustada püüdmisi adekvaatsete meetoditega avastada laste erikalduvusi. Õpilaste selekteerimisel tuleks arvesse võtta ka eelmistel aastatel koolis tehtud tööga.

Õppekava:

1. Lisakooliaasta saaks viljakas, kui terve õppekava muudetakse. Lihtsalt uute ainete sissetoomine viimase aasta õppekavasse ei suudaks anda rahuldavaid tulemusi. Nelja viimase aasta kava tuleks vaadelda ühtlase tervikuna.
2. Kogemuste põhjal komisjon arvab, et õppetegevus selle nelja aasta vältel peab:
 - a) arendama õpilase füüsilisi ja intellektuaalseid omadusi, südant, iseloomu ja mõistust;
 - b) arvestama ümbruskonna mõju õpilasele;
 - d) sisaldama praktilist õpetust, mis tingitud kohalikkudest oludest ja laste tulevases elukutses;
 - e) spetsialiseerimise kaudu võimaldama õpilasele põhjalikumalt süveneda ainetesse, mille vastu tal on enam huvi ja kalduvusi.

Spetsialiseerumine:

1. Kõige enam spetsialiseerumist nõuavad käsitöö, aiatöö, kujutavad kunstid, muusika, kehaline kasvatus ja kodused tööd.
2. Õpetajaid tuleks põhjalikumalt ette valmistada, et nad suudaksid täielikumalt käsitada inglise keelt (literatuuri ja draamakunsti), matemaatikat, maateadust ja ajalugu.
3. Peale ülikooli haridusega eriaineteõpetajate peaks andma võimalusi mõnda eriainet õpetada ka teistele vastava kogemustega õpitajaile.

Kodanikuõpetus:

1. Nelja viimase õppeaasta kava peab sisaldama ettevalmistust ka kodaniku kohuste täitmiseks.
2. Kodanikuõpetus peaks:
 - a) arendama õpilase individuaalseid väärtusi;

- b) õpetama hindama sotsiaalseid väärtusi;
- d) arendama intelligentsi ning mõistust ja valmistama ette tööstuslikule elule;
- e) andma teadmisi kohalikest organisatsioonest, rahvuslikest ja rahvusvahelistest üritustest, kohalikkudest ja Briti üldrahvuslikust valitsemise meetoditest; valitsemisviisidest mitmesugustel muudel maadel.

Õpetajate poliitiline vabadus.

Maidstone'i linna kasvatuslik komitee võttis vastu otsuse, et ta peab ebasoovitavaks õpetajate sõnavõttu avalikkudel poliitilistel koosolekutel.

Selle otsuse vastu protesteeris energiliselt Õpetajate Liit. Liidu täidesaatva komitee nimel M. Mander saatis Maidstone'i linna kasvatuslikule komiteele kirja, milles muuseas on mainitud:

„... kui kasvatuslikule komiteele oleks tulnud mõni kaebus, et õpetaja oleks õppetöösse toonud poliitikat, siis Liidu täidesaatev komitee oleks hea meelega nõustunud kõige valjema järeleuurimisega selle juhtumi kohta.

Aegajalt on sarnaseid etteheiteid tehtud nii üksikute õpetajate kui ka terve õpetajaskonna kohta, kuid juba palju aastaid ühtegi sarnast süüdistust pole saadud tõestada ja süüdistajad on sunnitud olnud oma kaebusi tagasi võtma.

Kasvatuslik komitee ei ole oma otsuses vihjanud õpetajate tegevusele koolis, vaid väljaspool kooli, mis on aga nende kui kodanikkude vastuvaidlemata õiguste piiramine...“

Kokkulepe Tšiili ja Argentiina vahel õpetuse ühtlustamise asjus.

Santiagos ja Buenos-Aires'is on moodustatud 5-liikmelised komiteed ajaloos ja maateaduse õpetamise ühtlustamiseks mõlemas maades, et puhastada õpikuid neid riike solvavaist väljendustest ja eksimustest tõe vastu.

BRASILIA:

Rio Grande do Sul osariigis pandi maksuma seadus välismaalaste koolide kohta.

See seadus koormab neid koole raskete maksudega ja nõuab portugali keele ja brasiilia maateaduse ning ajaloo õpetamist, kusjuures on soovitatav, et neid aineid õpetaks brasiillastest õpetajad.

PRANTSUSMAA:

Kasvatuse üldföderatsiooni kongress

peeti 10. ja 11. novembril 1938. a. Kongressist võtsid osa üle 150 delegaadi. Kongress võttis vastu seisukoha, et üleminek ühtegi kolmest õppeastmest ei või sündida võistluse teel. Tunnistused olgu vaid tõendusteks teatud tasapinna saavutamiseks ja neid antagu välja eksamitega; võistlus jääks maksuma ainult elukutselisele tööle värbimisel. Sel puhul kongress tunnistas hädavajalikuks asuda suure kooliehitusliku kava teostamisele, et ükski laps ei jääks õpetuseta ruumi puudusel.

Kongress leidis, et kooliuuendus peab suunduma selle poole, et õpilasi juhtida mitmekesiste kultuurivormide poole vastavalt õpilase kalduvustele. Selleks tuleks teise õppeastme kooli kaks liiki (klassiine ja moodne) veel alajaotusse jagada.

UNGARI:

Ungari haridusministeeriumi määrus vähemusrahvuste koolide kohta.

Määrus näeb ette, et emakeele, arvutamise, loodusloos ja koduloo õpetamine peab sündima õpilase emakeeles; ungari keele, laulu ja kodanikuteaduse õpetamine — ungari keeles.

Järelkool.

Järelkool 12—15-a. lastele on annud palju põhjust nurisemisteks ja arvustuseks: Õpilaste arv on liiga suur, väga palju puudumisi, puuduvad õppekavad ja õpikud, kooliruumid ja õpetajad.

Seisukorra parandamiseks on asutud järelkoolide inspekteerimise korraldamisele ja õppekavade väljatöötamisele. Kõige suuremaks puuduseks on õpilaste sagedane koolist ärajäämine, eriti suvel ja põllutööde ajal. Nüüd on katseliselt asutatud koolid vaid talvise õppetööga senise 1-aastaste kursuste asemel.

ITAALIA:**Juudidprobleem.**

Ringkiri 16. septembrist 1938. a. selgitab dekreedina väljaantud seadust juutidele alghariduse andmise kohta Itaalias.

Tähtsamad punktid ringkirjast on: Kui juudi kogukonnad ei suuda ise avada endile erikooli, või ei suuda oma kooli kõiki lapsi vastu võtta, siis avab riik eriklassid algkoolide juurde juudi lastele, kui neid on üle 10-ne. Erikomissarile usaldatakse järelvalve eksamite üle.

Õppekavad jäävad samadeks, väljaarvatud katoliku-usuliste usuõpetus. Nende klasside õpetajateks võivad olla ka juudid. Tuleb valvata selle järele, et juudiklasside ruumid oleksid täielikult eraldatud itaalia laste klassiruumidest, et nad oleksid eraldi sissekäiguga ja et vahetunnid oleksid eriaegadel.

Lasteaed sunduslikuks.

On tekkinud liikumine, mis nõuab lasteaia sunduslikuks muutmist Itaalias põhjendusega, et lapsed, kellega hakkab töötama algkool, on juba liiga individuaalsed. Ennekooliaegsete laste kasvatust ei tohtivat jätta vaid ümbruse ja perekonna hea tahte hooleks.

Kooliraadio.

30 000 klassile on jagatud raadio-aparaadid. On sisse seatud koolisaatekavade kalender 29. oktoobrist kuni 31. maini, kus on ette nähtud 118 raadiosaadet, mille hulgast 16 saadet ajalugu, 15 — fašistliku kultuuri ja sõjaväe kohta, 21 — koorilaulu, 25 — raadio-telegraafi-harjutust ning ülejääk on jagatud usuõpetuse, matemaatika, keeleõpetuse jm. vahel.

Kasvatusteadline ajakiri „Nuova scuola italiana“ katkestas tellijate puudusel ilmumise olles 18 a. eksisteerinud.

JAAPAN:**Raamatute toodang sõja ajal.**

Kõige suurem jaapani kirjastus Tokyo-Do avaldas statistilised andmed raamatute toodangu kohta kahel viimasel aastal. Kirjastatud raamatute arv oli 1936. a. — 31 983 ja 1937. a. — 30 732. Kirjastatud raamatud jagunevad oma sisult järgmiselt:

	1936. a.	1937. a.	+ või —
Poliitika	1122	1323	+ 201
Poliitiline ökonomia	2000	1707	— 203
Sotsioloogia	1251	1414	+ 163
Sõjalised küsimused	414	834	+ 420
Usk	1551	1312	— 239
Mõtteteadus	1248	1106	— 142
Kasvatusteadus	2581	1830	— 751
Kooliõpperaamatud	1488	2790	+1302
Ilukirjandus	3189	2656	— 533
Tehnika	860	1035	+ 175
Muusika	1185	963	— 222

Neist andmetest nähtub selgesti sõja mõju raamatute toodangu iseloomule. Silmatorkav on tagasimineku pedagoogilise kirjanduse kirjastamises, kuna juurekasv õpperaamatute kirjastuses on tingitud valitsuse poolt läbi viidud õpikute üldisest revideerimisest.

POOLA:

Õpetajate Liidu kongress.

Liit leiab, et lapsekasvatust on tähtsamaks aluseks riigi olemasolule, mille tõttu kasvatust peab jääma riigi hooleks ja ainult ühtlane kool, millest käivad läbi kõik lapsed eranditult, on suuteline kasvatama rahvast riigikaitse vaimus.

Õpetamistööst peale peab kulutama võimalikult palju, kuna rahva intellektuaalne tase koos sõjaväega on ainukeseks tagatiseks rahva julgeolule.

Laste sündivus ja surevus.

Poolas on laste sündivus kõrgem kui kuskil mujal Euroopas. Lapsed kuni 15 a. moodustavad kolmandiku tervest rahvast. Õnnetuseks on aga laste surevus väga suur. Olles niiviisi „laste riik“ Poola on siiski kaugel sellest, et olla „õnnelikkude laste“ maa: miljonitel lastel puudub korralik arstiabi, tuhanded on sunnitud jääma välja koolidest, kuritegevus on ka väga levinud. Et paremini organiseerida kõike, mida saadetakse korda lapse heaks nii riigi kui ka seltskonna poolt, kutsuti Varssavis kokku Rahvuslik Lapse kongress, millest võttis aktiivselt osa ka Õpetajate Liit. Kongressi puhul oli korraldatud ka „Poola Lapse“ näitus.

ŠVEITS:

Laste arvu vähenemine.

Tessin'is on kooli seisukord muutunud täbaraks vähese sündivuse tõttu. 1870. a. kuni praeguseni on kooliealiste laste % langenud 32%—20%-ni rahvast. Sündivus väheneb pidevalt. 1933. a. oli sünde 628, 1937. a. — ainult 225. Kui kooliealiste laste kahanemine jätkub, tuleb osa koole sulgeda.

P. AMEERIKA ÜHENDRIIGID:

Sotsiaalsed ja majanduslikud õpingud õpetajate seminarides.

Juba mõnda aastat on P. Am. Ühendriiges märgata majandusliku, poliitilise ja sotsiaalse elu nähete õpetamises tahet luua otsest kontakti eluga. Nii on Lincoln'i nimelisest õpetajate seminarist 1937./38. a. saadetud 50 õpilast 8-ks päevaks põllumajanduslikesse piirkondadesse, et õpilased saaksid tutvuda elu-oluga mittemehhaniseeritud majanduses. Teine rühm 50-st õpilasest reisib lõuna osariikide suurtesse ettevõtetesse. 15 õpilast saadeti Pennsylvania kaevanduspiirkonda.

Uurimus neegrite kohta.

Mississippi Kasvatuse Ühing korraldas uurimuse neegrite kohta. Kuna Mississippi osariigis on pool rahvastikut neegrid, kuid koolides ei õpetata neegrite elu-olust midagi, siis valis Mississippi Kasvatuse Ühing komisjoni, kes vaatab läbi koolide õpperaamatud ja teeb ettepanekud vastavateks parandusteks.

Õpetajate Liitude Rahvusvahelise Föderatsiooni informatsiooni-lehest „Feuille Mensuelle d'Information“ nr. 81, nov. 1938.

Põhjamaade koolikongress 1940. aastal Oslos.

Põhjamaade haridusministrite nõupidamisel, mis. m. a. lõpul peeti Kopenhagenis ja millest osa võtsid Soome, Rootsi, Norra ja Taani haridusministrid ja Islandi haridusminist. esindaja, otsustati järgmine Põhjamaade koolikongress pidada 1940. aastal Oslos. Nõupidamisel muuseas võeti vastu rida otsuseid õpilaste ja õpetajate vahetuse, ajaloo õpikute kooskõlastamise jm. kohta.

KROONIKA

ÜLEVAADE ÕPETAJATE KOJA TEGEVUSEST M. A. LÕPUL.

Õpetajate Koja uue juhatuse esimene koosolek

peeti 28. novembril m. a. Koja abiesimeheks valiti keskkooliõpetajate sektsiooni kandidaat A. Üksti Haapsalust. Algkooliõpetajate sektsiooni kandidaat E. Murdmaa jäi vähemusse. Algkooliõpetajate sektsiooni ettepanekul otsustati pöörduda Riigi Ringhäälingu juhatuse poole palvega vabastada raadiokuula mismaksust need õpetajate raadiovastuvõtjad, mis on antud kasutada koolile kooliraadio tundideks. Veel otsustati algkooliõpetajate sektsiooni ettepanekul võtta uuesti selgitamisele internaatide olukord ja õpetajaile tasu maksmine internaaditöö eest. Algkooliõpetajate sektsiooni juhatus laiendatud koosseisus oli läbi arutanud HM-i Kooliosakonna poolt Kojale seisukoha avaldamiseks antud töökavade koostamise küsimuse ja esitas Koja juhatusele vastuvõtmiseks järgmised seisukohad:

Õppejõudude töökavad peaksid sisaldama:

1. Aine valiku vastavalt õppekavadele ja kohalikkudele oludele, samuti ka erinevused ametlikest õppekavadest.

2. Aine jaotuse ajaliselt.

3. Tarvitavad õpikud ja tööraamatud.

Tarviduse ja võimaluse korral märgitakse töökavadesse veel tarvitata-
vad saateainete kogud, õpikäigud jm.

Töökavade koostamisel tuleks märkida:

Mitu õppetundi, -nädalat või kuud kavatseb õpetaja kulutada teatud aineosa või teema läbitöötamiseks. Sealjuures peaks jääma õppejõule vabadus, millise ajavahemiku valib ta oma ainejaotuse aluseks, kas õppenädala-kuu või -veerandaasta. Samuti peaks jääma õppejõule vabadus töökava laadi ja välimuse suhtes (kartoteegi, vihu või muul kujul) ja võimalus vajaduse korral töökavas nähtud aineosade läbitöötamise järjekorda muuta.

Töökavade koostamisel ei tohiks kohustuslikuks teha nende liigset detailiseerimist ja sidumist kindlate kuupäevadega.

Algkoolide õppejõudude kohta kehtivad juhised „Eesti Koolis“ nr. 1 — 1937. a. lk. 16 ja 17 ei ole vastuvõetavad ja teostatavad, mispärast need tuleksid asendada uutega.

Need seisukohad võeti õpetajate Koja juhatuse poolt muutmatult vastu ja otsustati edasi saata HM-i Kooliosakonnale.

Asuti seisukohale, et Õpetajate Koda peaks saama esinduse asutatavas „Eesti Noorte“ juhtivas keskkorralduses, sest õpetajad, kes on ju Koja liikmed, võtavad kohtadel innuga osa noorsoo-organisatsioonide juhtimisest. (On teada, et näit. Viru Noorkotkaste Maleva vanematest juhtidest on 80% õpetajad. E. M.)

KAART MAATEADUSE ÕPETUSES

Et maateaduse õpetus koolis oleks arusaadav ja viljakas, peab koolil olema hea, küllaldaselt suur ja sisukas seinakaart ning kohane õpilase käsikaardistik. Kaart peab olema nägus ja värvirikas. Ta peab tõstma käsitatavad maa-alad selgelt ja teravalt õpilaste silmi ette. Kaardistik peab olema õpetajal abi esitatud andmete küluse ja ülevaatlikkusega.

Õpilase kaardistik peab olema lisaks eelmistele nõuetele algupärane, õpilase meeli köitev ja tema kaardid olgu oma valikult, sisult ja välimuselt kohandatud meie õpetuse nõuetele.

Soome kuulsaima maateadlase ja Tartu ülikooli geograafia-kabineti asutaja prof. J. G. G r a n ö arvustusel on prof. A. T a m m e k a n n'u *Eesti seinakaart* „oivaline seinakaart õpetamisotstarbeiks, lähemalt vaadates leidub ka küllaldaselt kohanimesid ametiasutiste, kontorite jne. tarbeiks. Eesti kitsais oludes tulebki seinakaart paratamatult koostada mitmesuguste tarvitajasringide rahuldamiseks.“

„Kaart on omal alal esmajärguline töö“ (Helsingi ülikooli professori M. S a u r a m o arvustusest).

Eesti seinakaart on iga kooli maateaduse õpetusealus, koos prof. A. T a m m e k a n n'u *Uue koolikaardistikuga* (Kirjastus „Kool“, Tartu, hind 1 kr. 60 s.), mille ilmumise puhul Rootsi tuntud kartograaf dr. A. S ö d e r l u n d on lausunud: „Et geograafiliste objektide kujutamine seinakaardil ja kaardistikus on täpne ja usaldatav, seda oli juba oodata, kuna need on koostatud silmapaistva maateadlase poolt. Võime seda kinnitada Skandinaavia poolsaare kujutuse lähema uurimise põhjal.“

Eesti seinakaardi hind on 40 krooni, monteeritud kas Norstedti'i patenteeritud riiv-lukkudega või rihmadega. Müügil Tallinnas „Töökooli“, „Rahvaülikooli“ ja „Päevalehe“ raamatukauplustes, Tartus J. Raudsepa juures, Kaardikoda „Terra“, Tartu. Eri tellimise peale otse kaardikojaalt „Terra“ võib saada mitmesuguseid Eesti erikaarte samas määrdus 1:200 000 nagu geoloogiline, pinnakatte, ajalooline jne. Erikaartide h i n d 50 k r o o n i.

Õpetajate Koja juhatusel koosolek 29. detsembril m. a.

Tähtsamaist päevakorra punktidest oleks nimetada:

1. Informatsioon.
2. Õpilaste hindamise aluste kindlaksmääramise küsimus.
3. Tagavaraõpetajate töö korraldamise küsimus.
4. Kooliametite seaduse eelnõu.

Koja esimees A. Veiderma omas informatsioonis teatas, et „Eesti Noorte“ juhtivast koosseisust on välja jäetud õpetajate Koja esindaja, kuna sinna kuuluksid ainult nende organisat-

sioonide ja asutuste esindajad, kes kannaksid ainelisi kohustusi „Eesti Noorte“ heaks. Otsustati esineda vastava märgukirjaga, milles tuleks rõhutada, et ei oleks otstarbekohane, et õpetajaskonna juhtiv esindus ei saaks osa võtta noorte töö korraldamisest samal ajal, kui hulk õpetajaid kohtadel noorte tööst alatasa osa võtab.

Edasi teatas Koja esimees, et Riigi Ringhääling ei ole võimalikuks leidnud vabastada raadiomaksust nende õpetajate raadioaparaate, mis kasutatakse ka kooli- raadiotundide kuulamiseks õpilaste poolt.

Õpilaste teadmiste, oskuste, hoolsuse ja korralikkuse hindamise aluste kindlaksmääramise kava arutamisel leiti: 1) et üldiselt on vastuvõtava, et käitumist teisiti hinnatakse kui teadmisi ja oskusi, 2) et käitumist tuleks hinnata kahe positiivse ja kahe negatiivse hindegga, 3) et kavas tähendatud hindamise motiivid ei ole vastuvõetavad, kuna nad võimaldavad mitmesuguseid või ebamääraseid tõlgitsusi, 4) et tuleks koostada ka hoolsuse ja korralikkuse hindamise kava, milles samuti oleks tähendatud ka hindamise motiivid.

Tagavara-õpetajate töö korraldamise küsimus, mille kohta HM Kooliosakond oli küsinud Õpet. Koja seisukohta, oli antud läbitöötamiseks Algkooliõpet. sektsioonile. Sektsiooni esimees E. Murdmaa kandis nüüd ette sektsiooni seisukohad, mis Koja juhatuselt otsustati HM Kooliosakonnale edasi saata. Kokkuvõetult need seisukohad on järgmised: 1) Tagavaraõpetajate kasutamisel on ilmnenu suurema puudusena nähe, et neid kasutatakse koolivalitsustes kantseleibijõudena. 2) Peale puuduvate õpetajate asendamise tuleks tagavaraõpetajaid kasutada vabaharidustöös (raamatukogud, õpiringid, kooliaiad, noorte organisatsioonid jm.). 3) Mitme tagavaraõpetaja ametisoleku puhul tuleks eelmises punktis märgitud ülesanded nende vahel jaotada vastavalt nende huvialadele ja võimetele. 4) Erikokkulepete loomine ei ole soovitav. 5) Tagavaraõpetaja on õpetaja, mispärast ta puhkeaegade suhtes ei peaks olema halvemas seisukorras kui teised õpetajad. 6) Tagavaraõpetaja töö on raskem kui harilikul õpetajal, mispärast ta palk peaks olema ühe astme võrra kõrgem kui nende praegune palk.

Kooliametite seaduse eelnõu leiti üldiselt vastuvõetav olevat. Tuleks siiski teha mõned vähemad parandused, millest tähtsamad: 1) Nimetus „Kooliamet“ ei ole eestipärane, kuna eesti sõnal „amet“ on teistsugune tähendus kui näit. saksa sõnal „Amt“ nimetuses „Schulamt“. 2) Haridusnõukogu koosseisu peaks kuuluma õpetajate Koja igast sektsioonist üks esindaja.

Tartu Keskkooliõpetajate Ühingu 10-aastane.

M. a. 3. detsembril pühitses Tartu Keskkooliõpetajate Ühingu oma 10. aastapäeva. Tartu linna Pedagoogilise Muuseumi ruumes oli üldkoosolek. Kanti ette Ühingu tegevuse ülevaade ja aruanne, mis üksmeelselt kinnitati. Ülevaate õpetajate Koja tegevusest, eriti Keskkooliõpetajate sektsiooni tööst kandis ette sektsiooni esimees O. Paas. Ühingu esimeheks valiti senine esimees F. Laarens. Teisteks juhatuseliikmeteks valiti: pr. M. Karu, J. Käo-saar, V. Masing, O. Eeomoi, prl. L. Pintman ja Lehis. Üldkoosolekule järgnes koosviibimine Kaubandus-tööstuskoja Tartu osakonna ruumes, millest osa võttis peale liikmeskonna ka hulk külalisi. Tervitusi ütlesid: Tartu linna koolivalitsuse juhataja K. Luik, koolide inspektor J. Lang, Tartu Õpet. Seltsi esi-

mees J. Tork, Õpetajate Koja esindaja O. Paas ja täienduskooliõpetajate esindaja F. Raska. Tervitustelegrammi oli saatnud Tartu linnapea A. Tõnisson.

Eesti keele õpetajate kongress k. a. 28. ja 29. detsembril.

E. Õpet. Liidu eesti keele õppekorralduse toimkonna koosolekul 4. jaanuaril s. a. otsustati korraldada järgmine eesti keele õpetajate kongress Tallinnas kas 28. ja 29. detsembril s. a. või 3. ja 4. jaanuaril 1940. a.

K a v a s :

1. Keele osa ja ülesanded inimese arenemises.
2. Keeleõpetuse alused ning lähtekohad.
3. Kirjandus keeleõpetuse vahendina.
4. Grammatika ja harjutusraamat keeleõpetuse vahendina.
5. Õpilase keele ravi: a) sõnatagavara täiendamine; b) sõnavormide õien-damine; d) lauset korraldamine.

Toimkond peab soovitavaks k. a. eesti keele suvekursuste kavasse võtta järgmised küsimused:

1. Sõnade tuletus ning kokkukirjutus.
2. Ilukirjanduslike reaalineliste palade käsitluse meetod.
3. Keeleõpetuse kursus algkoolis.
4. Haritlase kirjanduse lugemise meetod.

Noortenõunik J. Maisma 50-aastane.

Haridusministeeriumi noortenõunik J. Maisma pühitses m. a. 8. detsembril oma 50-aastast sünnipäeva. J. Maisma on õppinud Kõnnu ministeeriumikoolis, Treffneri gümnaasiumis ja Nikolai gümnaasiumis Tallinnas, mille lõpetas 1910. a. Töötas õpetajana Pärnu Eesti Kooliseltsi progümnaasiumis. Oli Pärnu Kaubanduskooli asutajaid ja selle esimene juhataja. Osa võtnud ohvitserina Maailmasõjast ja hiljem Eesti Vabadussõjast. Võitluste eest Narva rindel saanud Vabadusristi. Hiljem töötas Teedeministeeriumis ja uuesti jälle Pärnu Kaubanduskoolis. 1926. a. lõpetas Tartu ülikooli majandusteaduskonna. 1936. a. kutsuti J. Maisma Haridusministeeriumi noortenõuniku kohale. J. Maismal on jätkunud energiat ja tahet töötada meie noorte ja kogu meie kodumaa heaks. Jätkugu tal seda energiat ning tahet ka tulevikus!

Asutatakse õpetajate laulukoor.

E. Õpet. Liidu laulmise õppekorralduse toimkonna ettepanekul Liidu sekretariaat otsustas asutada õpetajate laulukoor. Koorjuhiks paluda hr. T. Vetti. Koor esineks paari lauluga juba lauluõpetajate kongressil k. a. aprillis. Loodetavasti esineb koor ka Soome-Eesti koolikongressil k. a. juunis.

Poiste edukus algkoolis madalam tütarlaste omast.

Koolide peainspektor M. Raud esitab õpetajate Lehe 50/51. numbris m. a. mõningaid andmeid poiste ja tütarlaste edukuse kohta Tallinna algkoolides möödunud õppeaastal. Puudulikke õpilasi:

	Õppekeeles		Matemaatikas		Võõrkeeles	
	poisse	tütarl.	poisse	tütarl.	poisse	tütarl.
	%	%	%	%	%	%
Aval. algkoolides	11,4	8,6	12,6	10,9	—	—
Aval. progüm.	9,5	5,2	13,9	7,0	15,7	10,4
Aval. reaalkoolides ..	22,7	9,3	21,6	15,5	18,6	16,7
Aval. gümnaasiumides	5,3	0,9	3,0	2,6	4,6	3,8

Sama nähtus on ilmnunud ka teistes kooliringkondades. Põhjuseks arvab koolide peainspektor Raud olevat asjaolu, et tütarlapsed nähtavasti täidavad oma ülesandeid püüdlikumalt ja soodustab tütarlaste edasijõudmist ka nende varem aegne füüsiline küpsemine. Huvitav on aga asjaolu, et käesoleva aasta andmed näivad olevat vastuolus 1934. a. koolinõunikkude poolt korjatud statistiliste andmetega ja nende põhjal tehtud järeldustega. Küsimust kavatakse lähema uurimise alla võtta. (Tallinna 21. algkoolis, kus õpivad poisid ja tütarlapsed, on 15 aasta vältel nende edukus olnud alati peaaegu võrdne. E. M.)

Algkooli mittelõpetajate suur arv.

Algkooli 1. klassis õppis 1932/33. õppeaastal üle riigi kokku 21 442 õpilast. Need õpilased, välja arvatud umbes 300 õpilast (töenäoline surevuse %), loomulikult oleksid pidanud 1938. a. kevadel algkooli 6. klassi lõpetama. Tegelikult lõpetas aga m. a. kevadel algkooli 6. klassi 10 452 õpilast ja progümnaasiumi 2. klassi 1878 õpilast, seega kokku 6. õppeaasta kursuse — 12 330 õpilast. Statistika keskbüroo andmete ja arvutamisviisi järgi algkooli mittelõpetajate % m. a. kevadel oli üle riigi 42,3. Teiste sõnadega — ligi pooled meie rahva lastest ei saa algkooli haridustki!

Haridusministeerium on võtnud küsimuse uurimisele. Lähemal ajal korraldatakse Võrumaal, kus mittelõpetajate % oli õige suur — 59,5% —, vastav ankeet. Kuuldavasti võetakse küsimus pärast uurimisele juba üleriigilises ulatuses.

Tähtsaid arve algkoolide elust 1937/38. kooliaastal.

1. Koolikohuslike laste arv oli 108 800, seega 477 võrra vähem kui eelmisel aastal, seega püsib edasi koolikohuslike laste vähenemise tendents.

2. Laste üldarv algkoolides oli ümmarguselt 108 000, see on umbes 800 lapse võrra vähem koolikohuslike laste arvust, s. t. umbes 800 koolikohuslikku last ei käinud koolis.

3. Puudumispäevade arv oli 1 400 000 (loe: üks miljoon nelisada tuhat!). Iga õpilase kohta tuli keskmiselt 13 päeva. Vabandatuiks on loetud ainult 7,5%! Trahvi on määratud ümmarguselt 8 000 krooni.

4. Klassikomplektide arv on suurenenud. Võrreldes eelmise aastaga, on 1-kl. komplekte 37 võrra rohkem ja 2-kl. komplekte 42,5 võrra rohkem. 3- ja üle 3-kl. komplektide arv on vähenenud 16,5 võrra. Klassikomplekti kohta tuli keskmiselt 31,6 õpilast, milline arv on pisut vähem eelmise aasta vastavast arvust.

5. Kooliaedu oli 889, eelmisel aastal — 684, seega on kooliaegade arv suurenenud ühe aastaga 205 kooliaia võrra, mis on väga rõõmustav nähtus! Maal puuduvad veel ainult 178 koolil kooliaiad.

6. Mänguväljakuid on jürde tulnud maal 24, linnades — 3. Mänguväljakuid puudub veel maal 152, linnas — 24 koolil!

7. Naisõpetajate ülekaal on suurenenud 37 võrra. See arv ei ole just suur, kuid ta siiski näitab teatavat tendentsi.

8. Tugevat tõusu näitavad algkoolide peale kulutatud summad! Suurenenud on võrreldes eelmise aastaga:

Üldsumma	6 709 000 kr.	pealt	7 381 000 kr.	peale,
sellest riigi osa	3 986 000	„	4 373 000	„
kooli ülalpidajate osa	2 723 000	„	3 008 000	„

Uute koolimajade ehitamisel on laenu antud 801 200 krooni, s. o. 424 000 krooni rohkem kui enne.

Uusi koolimaju Virumaal.

Virumaa on viimastel aastatel üsna palju rõhku pannud koolimajade ehitamisele. Nii on uusi ajakohaseid koolimaju ehitatud Kundas, Rakveres, Jõhvis, Väike-Maarjas, Kiviõlis jm. Kohtla-Järvel on pooleli Virumaa moodsaama algkoolimaja ehitamine. Ka Kadriinas on asutud uue algkoolimaja ehitamisele. 27. novembril oli Rakvere gümnaasiumi ja keskkooli uue maja avaaktus. Maja on suur ja moodne, läks maksma ümmarguselt 355 000 krooni, millest riigilt on saadud 245 000 krooni.

Õpilaste toitlustamisele rohkem tähelepanu.

Haridusministeeriumi Kooliosakonna direktor V. Alttoa omas kirjutuses „Andke lastele nende igapäevast leiba!“ („Õpet. Leht“ 1938. a. nr. 52) ütleb: „Olgu vaid alla kriipsutatud: paari lähema aasta jooksul einetavad kõik meie õpilased. Seda teadku iga õppejõud ja asugu sellepärast viivitamatult selles suunas tööle.“

Oleks tõesti suur samm edasi, kui suudaksime Kooliosakonna direktori õilsaid soove 100-protsendiliselt täita.

Sunduslik tööteenistus noortele.

Haapsalu põllum. konvendi juhatus otsustas saata sotsiaalministeeriumile palve noortele sundusliku tööteenistuse sisseseadmise asjus. Sunduslikku tööteenistust põhjendades esitatakse järgmised motiivid: linnanoorusele on tööteenistus vajaline selleks, et linnanooded ei peaks arenema üksi vaimselt, vaid ka füüsiliselt (sportimisest üksi on vähe mitmekülgseks kehaliseks arenguks) ja maanoortele oleks tööteenistus ühtlasi ka kutseliseks ettevalmistuseks, kuna tööteenistuslasi oleks võimalik rakendada väga mitmesugustele tööaladele.

Kuuldavasti võetakse küsimus üksikasjalisele kaalumisele juba käesoleval aastal.

Eesti Mängude ettevalmistuskursus õpetajalle.

Eesti Mängude võimlemise ja rahvatantsude toimikond korraldas 2.—7. jaanuarini s. a. Tallinnas võimlemiskursuse õppejõududele, kellest paljud töötavad organisatsioonide juures, kes võtavad osa Eesti Mängudest eeloleval suvel. Kursuse kava koostati Eesti Võimlejate Liidu õppeorganisatsioonis — Tallinna Võimlemise Instituudis. Kava sisaldas teoreetilisi loenguid ja demonstratsiooni Tallinna Võimlemise Instituudilt. Kavas oli ka rida loenguid rahvarõiva muretsemise ja propageerimise alalt. Demonstreeriti rahvatantse ja rahvarõivakogusid.

„Kasvatus“ ilmub 10 korda aastas. Tellimishind: terve aastakäik 3 krooni, ½ aastakäiku 1 kr. 75 senti. Koos „Õpetajate Lehega“ aastas 6 kr. 50 senti.

Üksiknumber 4⁰ senti.

Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit, Tallinn, Pühavaimu 11.

Vastutav ja tegev toimetaja Enn Murdmaa.

Toimetuse kolleegiumi liikmed: H. Jänes, J. Käis, A. Varma.

Trükitud Eesti Ühistrükikojas Tallinnas 17. jaanuaril 1939.

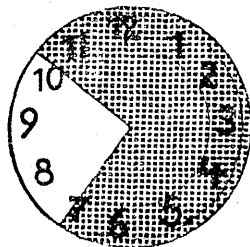
EESTI ÜHISTRÜKIKODA

*TALLINN, NARVA MNT. 27
TELEFON 477-40 / ETK 73*

*VALMISTAB IGASUGU
TRÜKITÖID KIIRESTI
JA MINIMAALSETE
:: :: HINDADEGA :: ::*

Reserveeritud

PÜHENDAGE

OMA VABA AEG ENESE-
ARENDAMISELE LUGEDES

KIRJANDUST

KOOLIRAAMATUID
KOOLITARBEID
KIRJUTUSMATERJALE
JONISTUS- JA
MAALIMISTARBEID
P A B E R I K A U P U
KANTSELEITARBEID
JNE. JNE.

SOOVITAVAD SUURES
VALIKUS

„PÄEVALEHE“ RAAMATUKAUPL.
TALLINN, S. KARJA 23 • PIKK 2

„LASTE RÕÕM“ LOOB LASTELE RÕÕMSA MEELE-
OLU // ILMUB KORD KUUS